

กฎหมายที่เป็นพื้นฐานในการทำสัญญาสำรวจ
และแสวงประโยชน์จากปิโตรเลียม
ในประเทศไทย

สัญญาระหว่างรัฐและเอกชนต่างประเทศอาจเรียกชื่อต่าง ๆ กัน แต่ในเมื่อพิจารณาถึงวัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระของสัญญาแล้ว อาจแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท คือ¹

- สัญญาเกี่ยวกับการจัดซื้อ การว่าจ้าง
- สัญญากู้เงิน
- สัมปทาน

สำหรับสัญญาสำรวจและแสวงประโยชน์จากปิโตรเลียมซึ่งมีวัตถุประสงค์เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรปิโตรเลียมจัดว่าอยู่ในประเภทสัญญาสัมปทาน² การทำสัญญาสำรวจและแสวงประโยชน์จากปิโตรเลียมในประเทศไทยจะกระทำได้ก็แต่โดยอาศัยอำนาจในการทำสัญญาตามความในมาตรา 23 แห่งพระราชบัญญัติปิโตรเลียม³ และตามกฎหมายสัญญาตั้งกล่าวให้เรียกว่า สัมปทาน⁴

¹ พรรณี วาณิชสรณ์, "ความรับผิดชอบในสัญญาระหว่างส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจไทยกับบริษัทเอกชนต่างประเทศ", (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิตภาควิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530), หน้า 16.

² เรื่องเดียวกัน หน้า 31-32.

³ ความในมาตรา 23 บัญญัติว่า ปิโตรเลียมเป็นของรัฐ ผู้ใดสำรวจหรือผลิตปิโตรเลียมในที่ใด ไม่ว่าที่นั้นเป็นของตนหรือของบุคคลอื่นต้องได้รับสัมปทาน

⁴ มาตรา 23 แห่งพระราชบัญญัติปิโตรเลียม

นอกจากนี้พระราชบัญญัติปิโตรเลียมยังเป็นกฎหมายภายในของไทยที่กำหนดรายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับการดำเนินกิจการปิโตรเลียมในประเทศไทย รวมทั้งยังเป็นการกำหนดแบบของสัมปทานปิโตรเลียมด้วย ดังนั้นจึงพอสรุปได้ว่า พระราชบัญญัติปิโตรเลียมเป็นบทกฎหมายที่ให้อำนาจในการทำสัญญา หรือกฎหมายที่เป็นพื้นฐานในการทำสัญญานั้นเอง^๕

อย่างไรก็ตามความในหมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติปิโตรเลียม มีสาระสำคัญโดยสรุปคือ มีความจำเป็นทางกฎหมายที่ต้องประกาศใช้บังคับพระราชบัญญัตินี้คือ เนื่องจากมีความจำเป็นในทางเศรษฐกิจและเพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศ^๖ แสดงให้เห็นว่าพระราชบัญญัติปิโตรเลียมซึ่งเป็นกฎหมายที่เป็นพื้นฐานในการทำสัญญา ตราขึ้นโดยมีจุดมุ่งหมายในการส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศในการประกอบกิจการปิโตรเลียมในประเทศไทย

ตามความเป็นจริงปรากฏเสมอมาว่า ปิโตรเลียมเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจและการเมืองระหว่างประเทศ ในกรณีที่มีวิกฤตการณ์ทางการเมืองระหว่างประเทศบางครั้งก็ใช้ปิโตรเลียมเป็นปัจจัยในการต่อรอง อย่างไรก็ตาม อุตสาหกรรมปิโตรเลียมเป็นอุตสาหกรรมระหว่างประเทศที่มีการผูกขาด ทั้งนี้ก็ด้วยเหตุที่เทคโนโลยี

^๕ คำว่า "กฎหมายที่เป็นพื้นฐานในการทำสัญญา" ในที่นี้ใช้ในความหมายของกฎหมายที่อนุญาตและควบคุมเรื่องกฎหมายที่จะนำมาใช้บังคับกับสัญญาหรือกฎหมายที่เป็นฐานรองรับในการทำสัญญา (Le droit de base) ดูใน ชุมพร ปัจจุสานนท์, "กฎหมายที่เป็นฐานรองรับกับกฎหมายที่คู่กรณีเลือกในสัญญาระหว่างรัฐกับเอกชน",

วารสารกฎหมาย 9 (มิถุนายน 2527) : 77.

^๖ ดูในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 96 ตอนที่ 75 ลงวันที่ 10 พฤษภาคม พ.ศ. 2522 ฉบับพิเศษ, หน้า 12.

ของประเทศเจ้าของทรัพยากรไม่ก้าวหน้าทันสมัยพอที่จะประกอบกิจการเองได้⁷
 ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องส่งเสริมให้มีการลงทุนจากต่างประเทศในการประกอบกิจการ
 ปิโตรเลียม

ด้วยเหตุผลดังกล่าว การประกอบกิจการปิโตรเลียมในประเทศไทยจึงใช้
 รูปแบบทางกฎหมายคือ สัมปทาน ซึ่งเป็นสัญญาระหว่างรัฐและเอกชนต่างประเทศประเภท
 หนึ่ง เพื่อเป็นมาตรการทางกฎหมายในการส่งเสริมให้มีการลงทุนจากต่างประเทศที่เหมาะสม
 กล่าวคือ ในขณะที่รัฐอ้างสิทธิในทรัพยากรปิโตรเลียมและต้องการให้มีการลงทุนใน
 กิจการปิโตรเลียม จึงได้บัญญัติกฎหมายว่าด้วยปิโตรเลียมขึ้นมาเพื่อดึงดูดให้มีการลงทุน
 และเพื่อให้มีการทำสัมปทาน⁸ แต่อย่างไรก็ดี รัฐยังคงเป็นองค์อธิปัตย์และมีอำนาจ
 ทางการเมืองและในทำนองกลับกัน ถึงแม้ว่ารัฐได้พยายามสร้างเสริมให้มีการลงทุนจาก
 ต่างประเทศไม่ว่าจะโดยการให้สิทธิประโยชน์เป็นพิเศษอย่างใดก็ตาม ผู้ลงทุนจากต่าง
 ประเทศก็ต้องการให้มี หลักประกันทางกฎหมายเพื่อคุ้มครองการลงทุน⁹ ดังนั้นเป้า
 หมายของพระราชบัญญัติปิโตรเลียม อันเป็นกฎหมายพื้นฐานในการทำสัญญาจึงมีสอง
 ประการคือ เพื่อสร้างแรงจูงใจในการลงทุนจากต่างประเทศ และเพื่อสร้างหลักประกัน
 แก่เอกชนในการลงทุนในกิจการปิโตรเลียม ดังจะได้วิเคราะห์ต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁷ Peter R. Odell, *Oil and World Powers : Background to the Oil Crisis*, แปลโดย วนาศรี สามนเสน, (กรุงเทพ : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, พ.ศ. 2520), หน้า 1-14.

⁸ A.Z. El Chiaty, "Protection of Investment in the Context of Petroleum Agreements" Recueil des Cours de L'Academie de Droit International (1987 IV) : 21 - 23.

⁹ Ibid, p.83.

4.1 เป้าหมายของกฎหมายพื้นฐานในการทำสัญญาสำรวจและแสวงประโยชน์ จากปิโตรเลียมในประเทศไทย

4.1.1 มาตรการทางกฎหมายเพื่อส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศ

เนื่องจากกฎหมายมีบทบาทเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจและสังคมกล่าวคือ ประการแรกเป็นมาตรการที่เป็นการควบคุมดูแล หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือ เป็นการใช้อำนาจของรัฐที่จะควบคุมและจำกัดการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ของเอกชน ประการที่สองก็คือ กฎหมายเป็นมาตรการเพื่อส่งเสริมทั้งในแง่เศรษฐกิจและในด้านอื่น ๆ ในกรณีของการประกอบกิจการปิโตรเลียมก็เช่นเดียวกัน กฎหมายที่มีผลบังคับใช้อันเกี่ยวข้องกับการประกอบกิจการดังกล่าวย่อมมีผลทั้งในทางที่เป็นการควบคุมจำกัดและเพื่อส่งเสริมการประกอบกิจการ ดังนั้นเมื่อประเทศไทยมีนโยบายที่จะส่งเสริมให้มีการลงทุนเพื่อประกอบกิจการดังกล่าวแต่เนื่องจากประเทศไทยยังไม่มีความพร้อมทั้งทางด้านเทคโนโลยีและทุนด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัติปิโตรเลียมอันมีผลทางกฎหมายเพื่อให้เป็นการส่งเสริมในการลงทุน ทั้งนี้โดยผลทางกฎหมายของพระราชบัญญัติปิโตรเลียมดังกล่าวจะยกเว้นการบังคับการตามกฎหมายภายในของรัฐหลายฉบับที่มีเนื้อหาเป็นการควบคุมและจำกัดอันได้แก่ พระราชบัญญัติคนเข้าเมืองประมวลกฎหมายที่ดิน ประมวลกฎหมายว่าด้วยศุลกากร พระราชบัญญัติปิโตรเลียมเงินตราและนอกจากนี้ยังเป็นมาตรการต่าง ๆ ที่ช่วยส่งเสริมด้านการจัดการทุนและแรงงานประการอื่น ๆ ด้วย ดังจะได้วิเคราะห์ต่อไปนี้เป็น

ก. พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง

การยกเว้นการบังคับตามพระราชบัญญัติคนเข้าเมืองจะมีผลทำให้ผู้ประกอบการสามารถนำผู้เชี่ยวชาญต่างชาติเข้ามาได้ ทั้งนี้เนื่องจากการประกอบกิจการปิโตรเลียมจำเป็นต้องใช้ความรู้และเทคโนโลยีสูง ซึ่งคนไทยอาจไม่มีความพร้อม ดังนั้น การยกเว้นดังกล่าวจึงช่วยให้ผู้ลงทุนสามารถนำผู้เชี่ยวชาญต่างชาติเข้ามาเพื่อประกอบการประกอบกิจการดังกล่าวดำเนินไปได้ ดังนั้นผู้รับสัมปทานและผู้รับจ้างซึ่งได้ทำสัญญาจ้างเหมาโดยตรง

กับผู้รับสัมปทานมีสิทธินำช่างฝีมือและผู้เชี่ยวชาญ รวมตลอดถึงคู่สมรสและบุตรที่อยู่ในอุปการะซึ่งเป็นคนต่างด้าวเข้ามาในราชอาณาจักรตามความจำเป็นในการประกอบกิจการปิโตรเลียมได้ตามจำนวนและระยะเวลาที่คณะกรรมการมีคำสั่งตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้แม้ว่าจะเกินอัตราจำนวนคนเข้าเมืองและระยะเวลาตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง ¹⁰

ข. ประมวลกฎหมายที่ดิน

โดยทั่วไปแล้วผู้ลงทุนซึ่งเป็นชาวต่างชาติย่อมถูกจำกัดโดยกฎหมายมิให้ถือกรรมสิทธิในที่ดินได้ แต่เมื่อการประกอบกิจการปิโตรเลียมจำเป็นต้องกระทำในแปลงที่ดินหรือเป็นบริเวณเกินกว่าที่คนต่างด้าวอาจถือกรรมสิทธิได้ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องยกเว้นการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าว เพื่อประโยชน์ในการประกอบกิจการปิโตรเลียมจึงให้คณะกรรมการมีอำนาจอนุญาตให้ผู้รับสัมปทานถือกรรมสิทธิในที่ดินได้เท่าที่จำเป็น ทั้งนี้ แม้ว่าจะเกินกำหนด ที่พึงจะมีได้ตามกฎหมายอื่น ¹¹

ค. การช่วยเหลือให้ได้มาซึ่งที่ดิน

เมื่อผู้รับสัมปทานมีความจำเป็นที่จะต้องได้มาซึ่งอสังหาริมทรัพย์เพื่อใช้ในกิจการปิโตรเลียม ให้ดำเนินการเวนคืนตามกฎหมายว่าด้วยการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ ¹² ซึ่งในกรณีดังกล่าวการเวนคืนนั้นเป็นการกระทำโดยรัฐ เพื่อช่วยให้ผู้ลงทุนชาวต่างชาติได้มาซึ่งที่ดินเพื่อการประกอบกิจการในกรณีที่ไม่อาจเจรจาขอซื้อที่ดินจากผู้ถือกรรมสิทธิในที่ดินได้

¹⁰ อนุมาตรา 69 พระราชบัญญัติปิโตรเลียม

¹¹ อนุมาตรา 65 พระราชบัญญัติปิโตรเลียม ประกอบกับข้อ 8 (2) ของสัมปทาน

¹² อนุมาตรา 68 พระราชบัญญัติปิโตรเลียม ประกอบกับข้อ 8 (2) ของสัมปทาน

ง. กฎหมายว่าด้วยศุลกากร

โดยทั่วไปในสัญญาระหว่างรัฐและเอกชนต่างประเทศมักจะมีการยกเว้นเรื่องอากรนำเข้าต่าง ๆ เสมอ ซึ่งเป็นการให้สิทธิพิเศษแก่ผู้ประกอบการเพื่อจูงใจให้มีการลงทุนดังกล่าว ดังนั้นผู้รับสัมปทานและผู้รับจ้าง ซึ่งได้ทำสัญญาจ้างเหมาโดยตรงกับผู้รับสัมปทานมีสิทธินำเครื่องจักร เครื่องใช้ โครงก่อสร้าง ยานพาหนะ ส่วนประกอบ อุปกรณ์ และวัสดุอื่น ๆ ที่ใช้ในการประกอบกิจการปิโตรเลียมเข้ามาในราชอาณาจักรได้ โดยให้ได้รับยกเว้นการเสียอากรขาเข้าตามกฎหมายว่าด้วยพิกัดอัตราศุลกากรและภาษีการค้าตามประมวลรัษฎากร แต่ของดังกล่าวต้องเป็นของที่คณะกรรมการมีคำสั่งเห็นชอบว่าจำเป็นในการประกอบกิจการปิโตรเลียม

ผู้รับสัมปทานมีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งของคณะกรรมการต่อรัฐมนตรีได้ภายในสามสิบวันนับแต่วันได้รับคำสั่ง¹³

จ. กฎหมายเกี่ยวกับภาษีอากร

ในการประกอบกิจการปิโตรเลียม ให้ผู้รับสัมปทานได้รับยกเว้นการเสียภาษีอากร และเงินที่ราชการส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค และราชการส่วนท้องถิ่น เรียกเก็บทุกชนิด เว้นแต่ ภาษีเงินได้ตามกฎหมายว่าด้วยภาษีเงินได้ปิโตรเลียม ค่าภาคหลวงไม้ ค่าบำรุงป่า และค่าธรรมเนียมตามกฎหมายว่าด้วยป่าไม้และกฎหมายว่าด้วยป่าสงวนแห่งชาติ ค่าภาคหลวง และค่าธรรมเนียมตามพระราชบัญญัตินี้ ค่าธรรมเนียมเพื่อตอบแทนบริการตามกฎหมายอื่น¹⁴ หมายความว่าผู้ประกอบการปิโตรเลียม

¹³ ตามตรา 70 พระราชบัญญัติปิโตรเลียม ประกอบกับข้อ 9 ของสัมปทาน

¹⁴ ตามตรา 71 พระราชบัญญัติปิโตรเลียม

ย่อมอยู่ใต้บังคับกฎหมายพิเศษที่เกี่ยวกับการภาษีอากร กล่าวคือ จะต้องเสียภาษีเฉพาะ ตามที่พระราชบัญญัติภาษีเงินได้ปิโตรเลียมและพระราชบัญญัตินี้กำหนดเท่านั้น แต่หากเป็น กรณีที่ต้องเสียค่าธรรมเนียมอื่นใด เพื่อตอบแทนการบริการตามกฎหมายอื่นก็จำต้องเสียค่า ธรรมเนียมดังกล่าว

ฉ. พระราชบัญญัติปริวรรตเงินตรา

ผู้รับสัมปทานมีสิทธิเก็บรักษาเงินตราต่างประเทศและนำหรือส่งเงินออก นอกราชอาณาจักรเป็นเงินตราต่างประเทศได้ เมื่อเงินนั้นเป็นเงินที่ได้มาจากการ ประกอบกิจการปิโตรเลียม¹⁵ ทั้งนี้เนื่องจากการส่งออกเงินตราต่างประเทศหรือการ เก็บรักษาย่อมมีผลกระทบต่อดุลย์การชำระเงินซึ่งรัฐต้องจำกัดเพื่อระบบเศรษฐกิจของรัฐ อย่างไรก็ตามการอนุญาตโดยยกเว้นไม่บังคับการดังกล่าวจะช่วยให้ผู้ลงทุนมั่นใจโดยเฉพาะ อย่างยิ่งในการนำกำไรกลับประเทศ

ช. การช่วยเหลือโดยรัฐประการอื่น

รัฐมนตรีจะให้ความสะดวกในการดำเนินงานของผู้รับสัมปทานตามสมควร และถ้าผู้รับสัมปทานร้องขอ รัฐมนตรีจะช่วยเหลือในการติดต่อของผู้รับสัมปทานกับส่วน ราชการอื่นเพื่อเร่งเรื่องให้เร็วขึ้น¹⁶ ทั้งนี้เพื่ออำนวยความสะดวกรวดเร็วในการ ดำเนินงานให้แก่ผู้รับสัมปทาน

¹⁵ มาตรา 78 แห่งพระราชบัญญัติปิโตรเลียมและข้อ 12 (ช) ของสัมปทาน

¹⁶ ข้อ 8 (1) ของสัมปทาน

4.1.2 มาตรการทางกฎหมายเพื่อสร้างหลักประกันแก่เอกชนในการลงทุน ในกิจการปิโตรเลียม

ในแง่ของผู้ลงทุนที่ต้องการหลักประกันทางกฎหมายในการคุ้มครองการลงทุน ความผูกพันตามสัญญาเป็นหลักประกันทางกฎหมายที่สร้างความมั่นใจให้แก่เอกชน¹⁷ ข้อกำหนดในสัมปทานที่มีผลโดยเป็นหลักประกันทางกฎหมายในการคุ้มครองการลงทุนได้แก่ ข้อกำหนดที่ 12 "การเคารพต่อข้อกำหนดขั้นมูลฐาน" และข้อกำหนดที่ 13 "การระงับข้อพิพาท"

4.1.2.1 ข้อกำหนดที่ 12 "การเคารพต่อข้อกำหนดขั้นมูลฐาน"

ในสัญญาระหว่างรัฐและเอกชนต่างประเทศ แม้ว่าข้อตกลงประกันความมั่นคงจะไม่ห้ามการโอนเป็นของชาติ หรือทั้งที่มีข้อตกลงประกันความมั่นคงก็อาจมีการเลิกสัญญาได้ แต่อย่างน้อยที่สุดก็เป็นที่ยอมรับได้ว่า ข้อตกลงประกันความมั่นคงเป็นการที่รัฐสัญญาว่า จะไม่เปลี่ยนแปลงกฎหมายภายในโดยเฉพาะที่มีความสัมพันธ์กับคู่สัญญาฝ่ายเอกชนต่างประเทศ ในสัญญาสัมปทานปิโตรเลียมได้กำหนดข้อตกลงในลักษณะนี้ไว้ในข้อ 12 ซึ่งเรียกว่า การเคารพต่อข้อกำหนดขั้นมูลฐาน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹⁷ A.Z. El Chiaty "Protection of Investment in the Context of Petroleum Agreements", : 24.

คุณค่าทางกฎหมายของข้อ 12 การเคารพต่อข้อกำหนดขั้นมูลฐาน (1) ในสัญญาสัมปทานปิโตรเลียม

ข้อกำหนดหน้าที่ของคู่สัญญาฝ่ายรัฐตามข้อ 12 การเคารพต่อข้อกำหนดขั้นมูลฐาน (1) นี้ เป็นการแสดงถึงการให้การรับรองแก่คู่สัญญาฝ่ายบริษัทต่างประเทศว่า สิทธิและหน้าที่ของคู่สัญญาดังกล่าวจะไม่มีเปลี่ยนแปลง แก่ไข โดยการกระทำของคู่สัญญาฝ่ายรัฐในฐานะผู้มีอำนาจอธิปไตยเหนือดินแดนรัฐ แต่อย่างไรก็ตาม ข้อ 12 (1) นี้ก็มีฐานะเป็นข้อกำหนดหน้าที่ประการหนึ่งในสัญญา ดังนั้น ข้อกำหนดหน้าที่เช่นนี้จะมีผลเป็นการจำกัดการใช้อำนาจของคู่สัญญาฝ่ายรัฐในฐานะรัฐอธิปไตย ได้อย่างไร

ข้อ 12 "การเคารพต่อข้อกำหนดขั้นมูลฐาน" (1) : สถานภาพในสัญญาสัมปทานปิโตรเลียม

ตามข้อความในข้อ 12 (1) ข้อกำหนดหน้าที่เช่นนี้มีความหมายเป็นข้อกำหนดให้ความมั่นคงและข้อกำหนดที่จะไม่เปลี่ยนแปลง (Stabilization and intangibility clause) ในสัญญาสัมปทาน ซึ่งย่อมจะอยู่ภายใต้อำนาจบังคับจากกฎหมายที่นำมาบังคับใช้กับสิทธิและหน้าที่ของคู่สัญญาในสัญญา ดังเช่นที่ ศาสตราจารย์ Weil ได้กล่าวถึงข้อกำหนดให้ความคุ้มครองเอกชนต่างประเทศในสัญญาระหว่างรัฐและเอกชนต่างประเทศที่นำกฎหมายภายในมาบังคับใช้ในสัญญาไว้ดังนี้ คือ

ข้อกำหนดให้ความคุ้มครอง เช่นเดียวกับข้อกำหนดหน้าที่อื่น ๆ ในสัญญาย่อมอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายภายในของรัฐ และผลจากการที่สัญญาอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายภายในของรัฐ ย่อมเป็นไปโดยบทบัญญัติกฎหมายดังกล่าว¹⁸

¹⁸ "Prosper Weil, "Les clauses de stabilisation ou d'intangibilité insérées dans les accords de développement économique", Melanges offerts à Charles Rousseau (1974), : 317.

ในกรณีสัญญาอยู่ภายใต้อำนาจบังคับจากบทบัญญัติกฎหมายภายในของรัฐความพยายามที่จะให้การคุ้มครองแก่ผู้ลงทุนไม่ว่าจะเป็นผลสำเร็จและบังเกิดขึ้นได้ เพราะคุณค่าของข้อกำหนดให้ความคุ้มครองเอกชนต่างประเทศ ความรับผิดชอบในสัญญาจะกำหนดโดยกฎหมายภายใน คู่สัญญาฝ่ายรัฐนั้นเป็นผู้มีอำนาจอธิปไตยสูงสุดภายในดินแดนของรัฐ จึงอาจแก้ไขบทบัญญัติกฎหมาย หรือปฏิเสธหน้าที่ในสัญญาโดยอาศัยอำนาจจากบทบัญญัติกฎหมายภายในของรัฐ ถ้าหากว่าข้อกำหนดให้ความคุ้มครองเป็นเพียงข้อกำหนดหน้าที่ในสัญญาเท่านั้น บทบัญญัติกฎหมายที่บัญญัติขึ้นใหม่ หรือ เงื่อนไขในสัญญาที่ได้กำหนดแก้ไขเปลี่ยนแปลงโดยบทบัญญัติกฎหมายภายในของรัฐย่อมจะเข้ามามีผลบังคับกับสัญญาดังกล่าว เป็นไปได้อย่างไรที่ข้อตกลงในสัญญาที่นำกฎหมายภายในมาบังคับใช้มีผลทำให้รัฐไม่อาจแก้ไข เปลี่ยนแปลงบทบัญญัติกฎหมาย หรือ จะต้องละเว้นการใช้อำนาจรัฐโดยข้อกำหนดในสัญญาที่กระทำกับเอกชนต่างประเทศ จึงอาจกล่าวได้ว่า คุณค่าของข้อกำหนดให้ความคุ้มครองเอกชนต่างประเทศจะไม่มีผลเลยถ้าหากว่า สัญญาดังกล่าวนำบทบัญญัติกฎหมายภายในมาบังคับใช้

สัญญาสัมปทานปิโตรเลียมระหว่างรัฐมนตรีกระทรวงอุตสาหกรรม และบริษัทต่างประเทศนั้น กฎหมายที่นำมาบังคับใช้ในสัญญา คือ บทบัญญัติกฎหมายไทยและหลักกฎหมายระหว่างประเทศในกรณีเช่นนี้ถ้าหากว่าได้เกิดกรณีพิพาทโดยคู่สัญญาฝ่ายบริษัทต่างประเทศร้องเรียนว่า คู่สัญญาฝ่ายรัฐบาลไม่ปฏิบัติตามหน้าที่กำหนด โดย ข้อ 12 การเคารพต่อข้อกำหนดขั้นมูลฐาน (1) ในสัญญาสัมปทานปิโตรเลียม ข้อกำหนดหน้าที่ดังกล่าวจะมีคุณค่าตามกฎหมายที่จะจำกัดไม่ให้คู่สัญญาฝ่ายรัฐทำการแก้ไข เปลี่ยนแปลงสัญญาแต่ฝ่ายเดียวได้หรือไม่ในสัญญาที่นำบทบัญญัติกฎหมายไทยและหลักกฎหมายระหว่างประเทศมาบังคับใช้เช่นนี้ อนุญาโตตุลาการผู้วินิจฉัยข้อพิพาทตามข้อ 13 ในสัญญาสัมปทานปิโตรเลียม¹⁹ ย่อมจะต้องวินิจฉัยว่าข้อกำหนดหน้าที่เช่นนี้นำหลักกฎหมายอะไรมาบังคับใช้กับสิทธิและหน้าที่ของคู่สัญญา

¹⁹ ดู กฎกระทรวงฯ ข้อ 13 การระงับข้อพิพาท

ข้อกำหนดให้ความมั่นคง (stabilization clause) นี้ ได้มีผู้เสนอทัศนะว่า ข้อกำหนดให้ความมั่นคง (stabilization clause) จะอยู่ภายใต้บังคับของหลักกฎหมายระหว่างประเทศ เพราะเหตุว่า ข้อกำหนดดังกล่าวเป็นข้อตกลงของคู่สัญญาฝ่ายรัฐที่ว่า คู่สัญญาฝ่ายรัฐจะละเว้นไม่ใช้อำนาจของคู่สัญญาฝ่ายรัฐในฐานะรัฐอธิปไตยทำการแก้ไข เปลี่ยนแปลง หรือ เพิกถอนสัญญา²⁰ จากการวินิจฉัยของอนุญาโตตุลาการ Dupuy ในคดี *Texaco/California Asiatic Oil Co. v. Libyan Arab Republic* ได้ให้ความเห็นว่า ข้อกำหนดให้ความมั่นคง (stabilization clause) จะเป็นข้อกำหนดในสัญญาที่ทำให้สัญญาอยู่นอกเหนืออำนาจบังคับของกฎหมายภายในของรัฐ และทำให้บริษัทมีความสามารถและสถานการณ์ที่จะต้านทานกับการใช้อำนาจอธิปไตยของคู่สัญญาฝ่ายรัฐที่จะมีต่อเอกชนต่างประเทศ เนื่องจากสัญญาดังกล่าวนี้อยู่ภายใต้บังคับของหลักกฎหมายระหว่างประเทศ ซึ่งทำการรับรองคู่สัญญาฝ่ายเอกชนต่างประเทศในสถานการณ์ทางกฎหมายและสถานการณ์ทางเศรษฐกิจภายในระยะเวลาที่กำหนด²¹ ด้วยเหตุนี้ ถ้าข้อกำหนดให้ความคุ้มครองเอกชนต่างประเทศเช่นนี้ อยู่ภายใต้บังคับจากหลักกฎหมายระหว่างประเทศแล้ว ข้อกำหนดหน้าที่ดังกล่าวจึงมีคุณค่าในทางกฎหมายที่จะจำกัดการใช้อำนาจอธิปไตยของคู่สัญญาฝ่ายรัฐได้ เพราะการละเมิดข้อกำหนดดังกล่าวในสัญญา ถือว่าเป็นการละเมิดสัญญา ซึ่งจะก่อให้เกิดความรับผิดชอบในการละเมิดสัญญานี้

²⁰ Christopher Greenwood, "State Contracts in International Law-The Libyan Oil Arbitrations", The British Yearbook of International Law 53 (1982) : 53. Peter Fischer, "Concessions", Encyclopedia of Public International Law 8 (1985) : 105.

²¹ *Texaco/California Asiatic Oil Co. v. Libyan Arab Republic*. International Legal Materials 17 (1978) : 22 para 62.

จาก ข้อ 12 การเคารพต่อข้อกำหนดขั้นมูลฐาน (1) ในสัญญาสัมปทานปิโตรเลียมนี้ ถ้าหากว่ามีสภาพเป็นเพียงข้อกำหนดหน้าที่ของคู่สัญญาฝ่ายรัฐ ดังเช่นข้อกำหนดหน้าที่อื่น ๆ ในสัญญาแล้ว ข้อกำหนดหน้าที่ดังกล่าวไม่อาจจะมีคุณค่าทางกฎหมายที่จะจำกัดการที่คู่สัญญาฝ่ายรัฐใช้อำนาจในฐานะรัฐอธิปไตยทำการแก้ไขเปลี่ยนแปลงซึ่งหลักเกณฑ์เกี่ยวกับประโยชน์ สิทธิ และหน้าที่ของบริษัทต่างประเทศในสัญญาสัมปทานปิโตรเลียมได้ เพราะเหตุว่า อำนาจอธิปไตยของรัฐเหนือดินแดนรัฐเป็นอำนาจอัตตวิสัยและสูงสุดเหนือบุคคลและทรัพย์สินภายในดินแดนรัฐ รัฐมีอำนาจอธิปไตยที่จะทำการตราบทบัญญัติกฎหมายประการใดที่จะมีผลบังคับแก่บุคคลและทรัพย์สินภายในดินแดนรัฐได้เสมอ ด้วยเหตุนี้ข้อกำหนดหน้าที่ของคู่สัญญาฝ่ายรัฐในสัญญานี้จะมีผลเป็นการจำกัดการใช้อำนาจดังกล่าวได้อย่างไรตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ

ในกรณีที่รัฐทำสัญญากับเอกชนต่างประเทศนั้น การจำกัดการใช้อำนาจอธิปไตยของรัฐในสัญญานั้น รัฐสามารถกระทำได้ตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ ดังปรากฏในการวินิจฉัยโดยอนุญาโตตุลาการในคดี *Saudi Arabia v. Arabian American Oil Co. (ARAMCO)* อนุญาโตตุลาการกล่าวว่า

โดยเหตุผลจากการเป็นผู้มีอำนาจอธิปไตยสูงสุดเหนือดินแดนของรัฐ รัฐมีอำนาจตามกฎหมายที่จะอนุมัติสิทธิต่าง ๆ ซึ่งมีข้อจำกัดว่ารัฐจะไม่เพิกถอนสิทธิต่าง ๆ ที่รัฐได้ให้ไว้ในสัญญาสัมปทานก่อนที่สัญญาดังกล่าวจะหมดอายุ รัฐได้ทำความตกลงอนุมัติสิทธิต่าง ๆ ในสัญญา โดยรัฐจะไม่ใช้อำนาจเพิกถอนสิทธิดังกล่าวเช่นนี้ ไม่มีหลักกฎหมายประการใดที่จะบัญญัติห้ามไม่ให้รัฐทำความตกลงที่ไม่อาจเพิกถอนได้เกี่ยวกับการใช้อำนาจอธิปไตยของรัฐในสัญญาเช่นนี้ได้ ²²

²² ARAMCO. awards.24 International Law Reports p.117.

เช่นเดียวกัน อนุญาโตตุลาการในกรณีพิพาทจากสัญญาสัมปทานระหว่าง Sapphire และ National Iranian Oil Company ²³ ได้วินิจฉัยรับรองว่า รัฐมีอำนาจที่จะทำข้อตกลงจำกัดการใช้อำนาจอธิปไตยของรัฐในสัญญาได้ ดังเช่นที่ได้เคยวินิจฉัยไว้ในคดี ARAMCO ตามที่ได้กล่าวมาข้างต้นนี้

ดังนั้น จึงเป็นที่ยอมรับว่ารัฐมีอำนาจทำข้อตกลงจำกัดการใช้อำนาจอธิปไตยของรัฐในสัญญาได้ และเมื่อรัฐได้ทำข้อตกลงเช่นนี้กับเอกชนต่างประเทศแล้วรัฐจะต้องผูกพันตามข้อตกลงดังกล่าวด้วย หลักการเกี่ยวกับการจำกัดการใช้อำนาจอธิปไตยของรัฐนี้ ต่อมายังได้มีการวินิจฉัยรับรองไว้ในคดี *Revere Copper and Brass, Inc. v. Overseas Private Investment Corporation* ในกรณีพิพาทอันเกิดจากสัญญาสัมปทานแร่ Bauxite เนื่องจากที่รัฐบาลจามาไมก้าได้ทำการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับสิทธิในการชำระค่าธรรมเนียมและภาษีของบริษัทดังกล่าวโดยรัฐบาลได้ประกาศการเพิ่มค่าธรรมเนียมในการประกอบกิจการแร่ Bauxite เพิ่มขึ้นจากที่ได้กำหนดไว้แต่เดิมในสัญญา รัฐบาลได้ตรา Bauxite (Production Levy) Act of 1974 เพิ่มอัตราการเรียกเก็บภาษีจากแร่ที่ผลิตได้เพิ่มขึ้นจากเดิมที่ได้กำหนดไว้ในสัญญา เปลี่ยนแปลงบทบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับแร่ของจามาไมก้าจำกัดปริมาณการผลิตขั้นต่ำและเรียกเก็บค่าภาคหลวงเพิ่มขึ้น การกระทำดังกล่าวของรัฐบาลนี้ บริษัทได้ร้องเรียนว่าเป็นการละเมิดข้อกำหนดให้ความมั่นคงในสัญญาอนุญาโตตุลาการได้วินิจฉัยรับรองการจำกัดการใช้อำนาจอธิปไตยของรัฐโดยข้อตกลงในสัญญาไว้ดังนี้ คือ

²³ *Sapphire v. NIOC*. 35 International Law Reports

ภาวะการณ์ในจาไมก้าเกี่ยวกับบริษัทออลูมิเนียมเหล่านี้ คือ การที่
 รัฐบาลต้องการจะทำความตกลงในระยะเวลาอันยาวนานกับนักลงทุนต่าง
 ประเทศ เพื่อที่จะพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในด้านทรัพยากรธรรมชาติ
 ด้วยวัตถุประสงค์เช่นนี้เองรัฐบาลจำเป็นต้องเสนอวิธีการชักจูงด้วยวิธีการ
 ต่าง ๆ ดังเช่น มาตรการในด้านภาษีอากรตลอดจนการให้การรับรองใน
 ด้านต่าง ๆ โดยมีกำหนดระยะเวลาไว้ ถ้าหากว่าอำนาจอธิปไตยของรัฐ
 ไม่อาจจะจำกัดได้ โดยการเข้าทำสัญญาอันมีข้อผูกมัดเช่นนี้ รัฐย่อมจะสูญเสีย
 โอกาส ในการทำสัญญาเพื่อที่จะได้รับประโยชน์อันจำเป็นของรัฐ
 ดังนั้นในการที่จะตอบสนองต่อความคาดหวังของเอกชนต่างประเทศ รัฐ
 จึงจำเป็นต้องจำกัดการใช้อำนาจอธิปไตยของรัฐโดยไม่อาจจะหลีกเลี่ยง
 ได้ภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ การกระทำเช่นนี้มีความหมายเช่นเดียวกับ
 กับการที่รัฐทำความตกลงทางการเงินระหว่างประเทศ ดังเช่น การ
 เสนอขายพันธบัตรรัฐบาลซึ่งมีกำหนดระยะเวลาจ่ายคืนเป็นเวลายาวนาน
 ในตลาดการเงินต่างประเทศ จากหลักกฎหมายระหว่างประเทศ
 ข้อผูกพันที่รัฐทำกับคนต่างชาติจะมีผลผูกพันรัฐโดยไม่คำนึงถึงอำนาจ
 ของรัฐสภาหรือองค์กรของรัฐตามบทบัญญัติของกฎหมายรัฐธรรมนูญภายใน
 รัฐ ในการที่จะลบล้างหรือยกเลิกข้อผูกพันเหล่านี้ ดังนั้นไม่ว่าจะอยู่ใน
 สถานการณ์อย่างไร จาไมก้าไม่อาจจะใช้อำนาจอธิปไตยไปในแนว
 ทางอื่นได้ในการได้รับเงินทุนจากเอกชนต่างประเทศ ในการพัฒนา
 ทรัพยากรธรรมชาติหรือดึงดูดการลงทุนในกิจการอุตสาหกรรมจากคน
 ต่างชาติ ถ้าหากว่าในการจะสนองตอบต่อวัตถุประสงค์นี้ จาไมก้าเพียง
 แต่ทำสัญญาโดยไม่มีผลผูกพันในสัญญาเลยย่อมเป็นการไม่มีเหตุผล เนื่อง

จากสัญญาได้กระทำขึ้นโดยมีข้อผูกพันดังนี้ แม้ว่าข้อผูกพันดังกล่าวยังไม่มีรูปแบบที่แน่ชัดในหลักกฎหมายระหว่างประเทศ แต่กฎหมายระหว่างประเทศก็ได้ให้คุณค่าแก่ข้อผูกพันเช่นนี้ ด้วยเหตุนี้ข้อผูกพันใด ๆ จึงมีผลทางกฎหมาย ²⁴

ศาสตราจารย์ Weil ได้เสนอข้อคิดเห็นเกี่ยวกับคุณค่าทางกฎหมายของข้อกำหนดให้ความมั่นคง (stabilization clause) และข้อกำหนดที่จะไม่เปลี่ยนแปลง (intangibility clause) ไว้ โดยได้แบ่งแยกความแตกต่างระหว่างความสัมพันธ์ของคู่สัญญาในสัญญาและความสัมพันธ์กับรัฐคู่สัญญา ในกรณีสัญญาเกี่ยวกับการลงทุน แม้ว่าสัญญาจะนำกฎหมายภายในมาบังคับใช้ ก็ไม่ได้หมายความว่า คู่สัญญาฝ่ายรัฐจะไม่มีควมรับผิดชอบต่อรัฐของเอกชนต่างประเทศ ถ้าหากว่าคู่สัญญาฝ่ายรัฐไม่ได้ปฏิบัติตามหน้าที่ในสัญญา ตามทัศนะของศาสตราจารย์ Weil หน้าที่ในสัญญาของคู่สัญญาฝ่ายรัฐตามข้อกำหนดให้ความมั่นคง (stabilization clause) และข้อกำหนดจะไม่เปลี่ยนแปลง (intangibility clause) เป็นหน้าที่ซึ่งรัฐจะต้องปฏิบัติตาม ถ้ารัฐได้รับรองไว้แล้วในสัญญาโดยข้อกำหนดดังกล่าวว่า รัฐจะเว้นที่จะใช้อำนาจจากบทบัญญัติกฎหมายของรัฐ ดังนั้น ถ้าหากรัฐไม่ปฏิบัติตามความตกลงที่รัฐได้ให้ไว้รัฐจะต้องรับผิดชอบต่อผู้ลงทุนต่างชาติ ดังกล่าว หรือ ในบางกรณีอาจจะมีความรับผิดชอบต่อรัฐที่เอกชนต่างประเทศมีสัญชาติ ²⁵

หากยอมรับว่า รัฐจะใช้กฎหมายภายในของรัฐอันเนื่องมาจากรัฐเป็นผู้มีอำนาจในทางนิติบัญญัติหรือใช้อำนาจจากบทบัญญัติในกฎหมายรัฐธรรมนูญ เปลี่ยนแปลงแก้ไขหรือเพิกถอนสัญญาที่รัฐกระทำกับคนต่างชาติได้ต่อเมื่อการกระทำดังกล่าวสอดคล้องกับหลักกฎหมายระหว่างประเทศ เมื่อพิจารณาหลักกฎหมายระหว่างประเทศ อาจจะกล่าว

²⁴ Revere Copper & Brass, Inc., v. O P I C. International Legal Materials 17 (1978) : 1342-1343.

²⁵ Weil, "Les Clauses de Stabilisation ou d'intangibilite inserees dans les accords de developpement economique", : 321.

ได้ว่ากฎหมายภายในของรัฐไม่ได้เป็นหลักกฎหมายประการเดียวที่จะนำมาบังคับใช้ในสัญญา ในกรณีเกี่ยวกับกฎหมายภายใน การปฏิบัติตามกฎหมายภายในสัญญาอาจก่อให้เกิดความรับผิดชอบระหว่างประเทศ โดยถือเป็นความรับผิดชอบระหว่างประเทศจากการใช้อำนาจของบทบัญญัติกฎหมายภายใน เปลี่ยนแปลงแก้ไขหรือเพิกถอนสัญญา ²⁶

สำหรับปัญหาเกี่ยวกับคุณค่าทางกฎหมายของข้อกำหนดให้ความมั่นคงและข้อกำหนดที่จะไม่เปลี่ยนแปลง (stabilization and intangibility clause) ในการจำกัดการใช้อิทธิพลเพิกถอนสัญญาหรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงสัญญาของรัฐนั้น มีรากฐานมาจากหลักกฎหมายระหว่างประเทศเกี่ยวกับสัญญา (le droit international des contrats) โดย Weil ได้กล่าวว่า

พื้นฐานในการใช้อำนาจอธิปไตยของรัฐกับคู่สัญญาอีกฝ่ายในสัญญานั้น เนื่องมาจากหลักกฎหมายระหว่างประเทศ การใช้อำนาจอธิปไตยดังกล่าวนี้ ถือเป็นหลักกฎหมายในด้านเนื้อหาของกฎหมายระหว่างประเทศเกี่ยวกับสัญญา (le droit international des contrats) ²⁷

คุณค่าทางกฎหมายของข้อกำหนดดังกล่าวสามารถจำกัดการใช้อำนาจอธิปไตยของรัฐโดยการที่รัฐจะนำบทบัญญัติกฎหมายของรัฐ มาทำการแก้ไข เปลี่ยนแปลงหรือเพิกถอนสัญญาได้ตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศเกี่ยวกับสัญญา ซึ่งเป็นหลักกฎหมายที่ศาสตราจารย์ Weil เห็นสมควรที่จะนำมาบังคับใช้ในสัญญาระหว่างรัฐและเอกชนต่างประเทศ คุณค่าทางกฎหมายของข้อกำหนดที่จะไม่เปลี่ยนแปลง (stabilization and

²⁶ Ibid., p.318.

²⁷ Ibid., p.321

intangibility clause) ตามความเห็นของศาสตราจารย์ Weil นี้แม้จะเป็นไปตามกฎหมายที่นำมาบังคับใช้ในสัญญา โดยถ้าสัญญานำกฎหมายภายในมาบังคับใช้ข้อกำหนดดังกล่าวจะไม่มีคุณค่าทางกฎหมายในการจำกัดการใช้อำนาจอธิปไตยของรัฐได้ก็จริงแต่ตามความเห็นของ Weil สัญญาอยู่ที่บังคับของหลักกฎหมายระหว่างประเทศ (หลักกฎหมายระหว่างประเทศแห่งสัญญา) แม้สัญญาจะนำกฎหมายภายในมาบังคับใช้ในสัญญา ข้อกำหนดดังกล่าวจึงมีผลเป็นการจำกัดการใช้อำนาจในฐานะรัฐอธิปไตยทำการแก้ไข เปลี่ยนแปลงสัญญาได้

การเล่นเอาทัศนะของศาสตราจารย์ Weil นี้ เป็นที่น่าสนใจ ถ้าหากว่าได้มีหลักกฎหมายระหว่างประเทศเกี่ยวกับสัญญาที่จะนำมาบังคับใช้ในปัจจุบัน แต่ในขณะนี้อาจยังไม่มีกฎหมายระหว่างประเทศเกี่ยวกับสัญญา ดังนั้นจะกล่าวได้หรือไม่ว่าการใช้อำนาจอธิปไตยของรัฐนั้นสามารถจำกัดได้จริงตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีเมืองหรือข้อกำหนดให้ความคุ้มครองเอกชนต่างประเทศ เช่นนี้จะมีอำนาจบังคับได้โดยหลักการประการใด ในหลักกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีเมือง

สำหรับสัญญาสัมปทานปิโตรเลียมระหว่างคู่สัญญาฝ่ายรัฐบาลและบริษัทต่างประเทศนั้น เมื่อพิจารณาถึงลักษณะของการก่อให้เกิดสัญญา การปฏิบัติตามสัญญาระหว่างคู่สัญญา สัญญาสัมปทานปิโตรเลียมที่เป็นการทำสัญญาในลักษณะให้อำนาจอธิปไตย (contrat jure imperii) ตามที่ปรากฏในหลักกฎหมายระหว่างประเทศเกี่ยวกับการกระทำของรัฐ เนื่องจากการให้สัมปทานสำรวจและผลิตปิโตรเลียมกระทำโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม โดยอนุมัติคณะรัฐมนตรี²⁸ ให้ทำการสำรวจหรือผลิตปิโตรเลียมซึ่งเป็นของรัฐ²⁹

²⁸ พระราชบัญญัติปิโตรเลียม พ.ศ. 2514 มาตรา 22

²⁹ พระราชบัญญัติปิโตรเลียม พ.ศ. 2514 มาตรา 23

บทบัญญัติกำหนดสิทธิและหน้าที่ระหว่างคู่สัญญา เป็นไปตามกฎกระทรวง ซึ่งออกตามความในพระราชบัญญัติปิโตรเลียม พ.ศ. 2514^{๓๐} ข้อกำหนดการใช้สิทธิและหน้าที่แก่บริษัทต่างประเทศ มีผลเป็นการยกเว้นการนำกฎหมายบางประการในราชอาณาจักรไทยมาบังคับใช้กับบริษัทต่างประเทศ ดังเช่น กฎหมายเกี่ยวกับที่ดิน^{๓๑} กฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง^{๓๒} กฎหมายว่าด้วยพิกัดอัตราศุลกากรและภาษีการค้าตามประมวลรัษฎากร^{๓๓} ภาษีอากรและการเรียกเก็บเงินโดยส่วนราชการส่วนกลาง ส่วนราชการส่วนภูมิภาค และราชการส่วนท้องถิ่นตามกฎหมายต่าง ๆ^{๓๔} โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้การรับรองโดยรัฐมนตรีฯ ซึ่งเป็นคู่สัญญาฝ่ายรัฐในหลักเกณฑ์เกี่ยวกับประโยชน์ สิทธิ และหน้าที่ของผู้รับสัมปทาน ตามข้อ 12 "การเคารพต่อข้อกำหนดขั้นมูลฐาน" (1) ในสัญญาสัมปทานปิโตรเลียม

การให้การรับรองโดยรัฐมนตรีฯ ซึ่งถือว่า เป็นการกระทำของบุคคลผู้เป็นตัวแทนของรัฐตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ เพราะเป็นการทำสัญญาโดยอาศัยอำนาจจากกฎกระทรวงฯ ซึ่งออกตามความในพระราชบัญญัติปิโตรเลียม พ.ศ. 2514 ให้การรับรองแก่บริษัทต่างประเทศว่าจะไม่ทำการเปลี่ยนแปลง แก่ไข แต่ฝ่ายเดียว ซึ่งหลักเกณฑ์เกี่ยวกับประโยชน์ สิทธิ และหน้าที่ของบริษัทต่างประเทศในสัญญาสัมปทานปิโตรเลียม จึงมีผลว่าแม้ว่าในภายภาคหน้าบทบัญญัติกฎหมายภายในของประเทศไทยที่เกี่ยวกับประโยชน์ สิทธิ และหน้าที่ของบริษัทต่างประเทศคู่สัญญาอีกฝ่ายจะได้มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไข ไปจากเดิมในขณะที่มีการทำสัญญา คู่สัญญาฝ่ายรัฐบาลจะไม่นำบทบัญญัติ

^{๓๐} กฎกระทรวงฯ ออกตามความใน พระราชบัญญัติปิโตรเลียม พ.ศ. 2514 ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2514

^{๓๑} พระราชบัญญัติปิโตรเลียม พ.ศ. 2514 มาตรา 65

^{๓๒} พระราชบัญญัติปิโตรเลียม พ.ศ. 2514 มาตรา 69

^{๓๓} พระราชบัญญัติปิโตรเลียม พ.ศ. 2514 มาตรา 70

^{๓๔} พระราชบัญญัติปิโตรเลียม พ.ศ. 2514 มาตรา 71

กฎหมายที่แก้ไข เปลี่ยนแปลงไปมาบังคับใช้ในสัญญา โดยเนื่องจากการนำมาบังคับใช้ จะมีผลเป็นการแก้ไข เปลี่ยนแปลงประโยชน์ สิทธิ และหน้าที่ของคู่สัญญาฝ่ายบริษัทต่าง ประเทศในสัญญาปิโตรเลียม การให้การรับรองโดยข้อกำหนดดังกล่าวในสัญญาในลักษณะ ที่เป็นการใช้อำนาจอธิปไตยทำสัญญา (contrat jure imperii) เช่นนี้ถือได้ว่าเป็น การให้คำมั่นของรัฐ (state promise) ^{๓๕}

การให้คำมั่น (promise) ของรัฐ ในสัญญาระหว่างรัฐและเอกชนต่าง ประเทศเช่นนี้ A.A. Fatouros ได้เสนอข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการที่คู่สัญญาฝ่ายรัฐใน สัญญาระหว่างรัฐและเอกชนต่าง ประเทศ ได้ทำความตกลงกับคู่สัญญาฝ่ายเอกชนต่าง ประเทศในสัญญา ข้อตกลงดังกล่าวนี้ ไม่ได้มีลักษณะเป็นสัญญาทั้งหมดแต่ยังเป็นการให้ คำมั่นของรัฐแก่นักลงทุนต่างประเทศเช่นเดียวกับการให้คำมั่นของรัฐ (state promise) ในสนธิสัญญาซึ่งรัฐได้ทำความตกลงกับผู้ทรงสิทธิในหลักกฎหมายระหว่าง ประเทศด้วยกัน คือ รัฐ ในสนธิสัญญาทั้งแบบทวิภาคี หรือ พหุภาคี

เป็นการไม่เป็นความจริงทีเดียว ที่จะกล่าวว่าตราสารซึ่งทำการ พิจารณาดำเนินนี้มีลักษณะเป็นสัญญาทั้งหมด ลักษณะบางประการในสัญญาไม่ ได้เป็นเช่นนั้นคือ ไม่ได้เป็นข้อกำหนดในสัญญาทั้งหมด แต่ยังถือว่าเป็น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^{๓๕} การให้คำมั่น (promise) ของรัฐนี้ ถือเป็นการกระทำฝ่ายเดียวของ รัฐ (unilateral acts of state) ในลักษณะเช่นเดียวกับ declarations, assurances, promesses unilaterales de garantie or promesses confirmation.

การกระทำฝ่ายเดียวของรัฐ (unilateral acts of state) องค์ประกอบต่าง ๆ ของสัญญาที่ได้เสนอมานี้ทำให้เราไม่อาจจะปฏิเสธได้ การให้ความหมายประการหนึ่งของสัญญานี้ก็คือ สัญญานี้มีลักษณะผสมโดยมีลักษณะของสัญญาและลักษณะที่ไม่ใช่สัญญา ³⁶

การให้คำมั่นของรัฐตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ ถือว่าเป็นการกระทำฝ่ายเดียวของรัฐ (unilateral acts of state) ประเภทหนึ่ง การให้คำมั่นเป็นข้อผูกพันที่มีอำนาจผูกพันตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศที่รัฐจะต้องปฏิบัติตาม ³⁷ ในสัญญาระหว่างรัฐและเอกชนต่างประเทศ การที่คู่สัญญาฝ่ายรัฐได้ให้ข้อตกลงแต่ประการใดนั้น ถือเป็นการให้คำมั่น (promise) ของรัฐในสัญญาได้เพราะเหตุว่ารูปแบบของการกระทำฝ่ายเดียวของรัฐนั้น จะปรากฏในรูปแบบประการใดก็ได้ หลักกฎหมายระหว่างประเทศไม่ได้จำกัดรูปแบบของการแสดงเจตนาของรัฐว่า จะต้องปรากฏในรูปแบบใดโดยเฉพาะ ดังเช่นที่ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศได้วินิจฉัยรับรองไว้ใน Temple of Preah Vihear Case ดังนี้คือ

ดังนั้น.....โดยทั่วไปในหลักกฎหมายระหว่างประเทศ ซึ่งได้กำหนดหลักเกณฑ์ของการแสดงเจตนาของคู่กรณีใดโดยเฉพาะ กฎหมายไม่ได้กำหนดรูปแบบเป็นพิเศษแต่ประการใด คู่กรณีมีสิทธิที่จะเลือกรูปแบบการแสดงเจตนาโดยรูปแบบใดก็ได้ตามที่สามารถจะแสดงให้เห็นถึงเจตนาดังกล่าว ³⁸

³⁶ A.A. Fatouros Government Guarantees to Foreign Investors. (New York : Columbia University Press, 1962), p.196.

³⁷ De Visscher, Problemes d'interpretation judiciaire en droit international public (1963) อ้างโดย Wilfried Fiedler. p.520.

³⁸ Temple of Preah Vihear Case (International Court of Justice Reports 1961, p.31)

อำนาจผูกมัดของการให้คำมั่น (promise) ของรัฐตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศนั้น ศาลสถิตยุติธรรมระหว่างประเทศ (P C I J.) ได้วินิจฉัยรับรองไว้ใน Mavrommatis Concession Cases และ German Interests in Polish Upper Silesia Cases ในคดีทั้งสองคดีนี้ การประกาศ (declaration) ของรัฐ (สหราชอาณาจักรและโปแลนด์) ว่าจะละเว้นไม่ทำการเวนคืนทรัพย์สิน (expropriation) ถือว่ามีอำนาจผูกพันตามกฎหมาย^{๓๑}

ด้วยเหตุนี้ ข้อกำหนดหน้าที่ของคู่สัญญาฝ่ายรัฐบาลตามข้อ 12 (1) จึงมีอำนาจผูกพันตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ ที่จะจำกัดการแก้ไขเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับประโยชน์ สิทธิ และหน้าที่ของผู้รับสัมปทานในกรณีต่าง ๆ ตามที่ได้กำหนดไว้ในสัญญาจากการที่คู่สัญญาฝ่ายรัฐจะใช้อำนาจในฐานะเป็นรัฐอธิปไตยซึ่งมีอำนาจอธิปไตยสูงสุดภายในดินแดนแห่งราชอาณาจักรไทย เพราะเหตุว่าข้อกำหนดหน้าที่ประการนี้ ไม่ได้มีสภาพเป็นเพียงข้อกำหนดหน้าที่ในสัญญาเท่านั้น แต่ยังมีฐานะเป็นข้อกำหนดหน้าที่ที่แสดงถึงการทำความตกลงกับบริษัทเอกชนต่างประเทศโดยมีลักษณะเป็นการกระทำฝ่ายเดียวของรัฐ (unilateral acts of state) ในแบบการให้คำมั่น (promise) ของรัฐแก่เอกชนต่างประเทศเกี่ยวกับประโยชน์ สิทธิ และหน้าที่ของเอกชนต่างประเทศในสัญญาสัมปทานปิโตรเลียม การให้คำมั่นเช่นนี้ มีผลผูกมัดคู่สัญญาฝ่ายรัฐบาลให้จำต้องปฏิบัติตามโดยเป็นไปตามอำนาจผูกพันเกี่ยวกับการกระทำฝ่ายเดียวของรัฐตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีเมือง อำนาจผูกพันของการกระทำฝ่ายเดียวของรัฐ (unilateral acts of state) ตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีเมืองนั้น มีรากฐานมาจาก

^{๓๑} Wilfried Fiedler, Unilateral Acts in International Law." in Encyclopedie of Public International Law. Vol.7 (1984), p.519.

หลักข้อตกลงพึงสมควรได้รับการปฏิบัติ (pacta sunt servanda) และหลักกฎหมายที่มีคุณค่ายิ่ง คือหลักสุจริต (principle of good faith) ⁴⁰ ดังจากที่ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (I C J.) ได้วินิจฉัยไว้ในคดี Nuclear Tests cases ดังนี้ คือ

หลักกฎหมายพื้นฐานประการหนึ่งของหลักกฎหมายต่าง ๆ ซึ่งควบคุมการก่อให้เกิดและการปฏิบัติตามหน้าที่ในกฎหมาย ซึ่งไม่ว่าจะมีที่มาอย่างไรก็ตาม คือ หลักสุจริต (principle of good faith) ความไว้วางใจและความเชื่อมั่นนี้เป็นหลักการของความร่วมมือระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคที่ความร่วมมือระหว่างประเทศในสาขาต่าง ๆ ได้ทวีความสำคัญมากยิ่งขึ้น ⁴¹

ในกรณีที่ข้อกำหนดหน้าที่ ข้อ 12 การเคารพต่อข้อกำหนดขั้นมูลฐาน (1) นอกจากจะเป็นข้อกำหนดหน้าที่ในสัญญาของคู่สัญญาฝ่ายรัฐบาลแล้ว ยังมีสภาพเป็นการให้คำมั่น (promise) ของรัฐแก่เอกชนต่างประเทศในสัญญาสัมปทานปิโตรเลียมการแก้ไข เปลี่ยนแปลงแต่ฝ่ายเดียว ในหลักเกณฑ์เกี่ยวกับประโยชน์ สิทธิ และหน้าที่ของผู้รับสัมปทานปิโตรเลียมจากรัฐบาล โดยการนำบทบัญญัติกฎหมายไทยที่ได้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือบัญญัติขึ้นใหม่ มาบังคับใช้กับบริษัทต่างประเทศดังกล่าวในสัญญา การกระทำเช่นนี้เป็นการกระทำที่ถือว่าผิดหน้าที่ในสัญญา ที่รัฐได้มีต่อบริษัทต่างประเทศ การกระทำดังกล่าวนอกจากจะทำให้คู่สัญญาฝ่ายรัฐบาลมีความรับผิดชอบในสัญญาแล้ว ยังถือ

⁴⁰ Ibid., p.520.

⁴¹ International Court of Justice Reports of Judgments Advisory Opinions and Orders. Nuclear Tests Case (Australia v. France) p.473.

ว่าเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมายตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ เพราะเหตุว่าเป็นการละเมิดข้อผูกพันอันมีลักษณะเป็นการให้คำมั่นของรัฐ (state promise) ซึ่งถือว่าเป็นการกระทำฝ่ายเดียวของรัฐประเภทหนึ่งที่มีต่อบริษัทเอกชนต่างประเทศในสัญญาสัมปทานปิโตรเลียม การไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ในสัญญาซึ่งมีสภาพเป็นการให้คำมั่นในของรัฐ จะทำให้คู่สัญญาฝ่ายรัฐมีความรับผิดชอบระหว่างประเทศ (international responsibility) จากการกระทำดังกล่าว เนื่องจากเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมายตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศเกี่ยวกับการให้คำมั่นของรัฐ (state promise) ซึ่งย่อมมีผลผูกมัดรัฐผู้ให้คำมั่นตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศความรับผิดชอบในสัญญาจากการละเมิดข้อกำหนดหน้าที่ดังกล่าวนี้ จึงเป็นความรับผิดชอบในสัญญาตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ

4.1.2.2 ข้อกำหนดที่ 13 "การระงับข้อพิพาท" : ข้อตกลง

อนุญาโตตุลาการ

ในกรณีสัญญาระหว่างรัฐและบริษัทต่างประเทศ จะมีข้อตกลงที่จะให้วินิจฉัยข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการเสมอ เนื่องจากคู่สัญญาฝ่ายเอกชนต่างประเทศย่อมไม่ยินดีที่จะเสนอข้อพิพาทจากสัญญาให้อยู่ในอำนาจวินิจฉัยโดยศาลภายในของรัฐคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง เหตุที่คู่สัญญาในสัญญาระหว่างรัฐและบริษัทต่างประเทศนิยมที่จะใช้วิธีการระงับข้อพิพาทจากสัญญาโดยวิธีการอนุญาโตตุลาการนั้น เนื่องจาก

- (1) การระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการนั้นกระทำโดยอนุญาโตตุลาการผู้ทรงคุณวุฒิให้ทางกฎหมายเกี่ยวกับสัญญาประเภทนี้โดยเฉพาะ ซึ่งจะวินิจฉัยข้อพิพาทจากสัญญา โดยหลักเกณฑ์ในกฎหมายอันเป็นที่ยอมรับโดยคู่สัญญาตลอดจนผู้อื่นโดยทั่วไป
- (2) การระงับข้อพิพาทจากสัญญาโดยอนุญาโตตุลาการนั้น สามารถกระทำได้โดยไม่เปิดเผย ต่างจากการพิจารณาคดีโดยศาลซึ่งจะต้องกระทำโดยเปิดเผยอันจะเป็นประโยชน์ต่อคู่สัญญาทั้งสองฝ่าย โดยเฉพาะคู่สัญญาที่จะต้องรับผิดชอบให้ค่าเสียหายอันเกิดจากการผิดสัญญาหรือการไม่ปฏิบัติตามสัญญาให้แก่คู่สัญญาอีกฝ่าย

(3) เนื่องจากในสัญญาประเภทนี้คู่สัญญาฝ่ายหนึ่ง คือรัฐซึ่งเป็นบุคคลระหว่างประเทศ (international person) ตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีเมือง จึงมีความคุ้มกันจากอำนาจศาลอันทำให้ไม่อาจถูกฟ้องร้องและดำเนินคดีที่มีต่อรัฐได้

(4) นอกไปจากนี้ การที่คู่สัญญาฝ่ายเอกชนต่างประเทศจำต้องอยู่ภายใต้ อำนาจศาลภายในของรัฐรวมทั้งการบังคับการตามกฎหมายภายในของรัฐประการอื่น มีผลเป็นข้อขัดข้องหรือความไม่สะดวกในการฟ้องร้องซึ่งจะรวมถึง กระบวนพิจารณาทาง ศาลที่จะกระทำต่อคู่สัญญาฝ่ายรัฐ ซึ่งก่อให้เกิดความไม่สะดวกแก่คู่สัญญาอีกฝ่ายในการ ดำเนินคดี

(5) ข้อตกลงระงับกรณีพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการจะสามารถเลือกสถานที่ ทำการพิจารณาข้อพิพาทได้ตามความเหมาะสม โดยไม่ต้องอยู่ภายใต้อำนาจศาลภายใน ของคู่สัญญาฝ่ายใดก็ได้

ด้วยเหตุนี้จึงต้องมี การระงับข้อพิพาทจากสัญญาโดยวิธีการอนุญาโตตุลาการ ซึ่งอาจจะเป็นอนุญาโตตุลาการในแบบอนุญาโตตุลาการเฉพาะกิจ (ad-hoc arbitration) หรือ โดยสถาบันอนุญาโตตุลาการ (institutional arbitrations) อนุญาโตตุลาการเหล่านี้จะวินิจฉัยข้อพิพาทจากสัญญาโดยใช้บทบัญญัติ กฎหมายในทางสารบัญญัติหรือ วิธีบัญญัติตามที่คู่กรณีได้กำหนดไว้ไม่ว่าจะโดยชัดแจ้งหรือ โดยปริยายในสัญญาได้ นอกจากนี้สำหรับกรณีสัญญาระหว่างรัฐและเอกชนต่างประเทศก็คือ คู่สัญญาฝ่ายเอกชนต่างประเทศสามารถใช้อำนาจทางกฎหมายเท่าเทียมกับคู่สัญญา ฝ่ายรัฐได้ย่อมเกรงว่าคู่สัญญาฝ่ายรัฐซึ่งมีอำนาจอธิปไตยเหนือดินแดน อาจดำเนินกระบวนการ พิจารณาคดีทั้งในฐานะคู่สัญญาและในฐานะผู้พิพากษาในคดีเดียวกัน หากมีการดำเนินการ ฟ้องร้องกรณีพิพาทจากสัญญาโดยศาลของคู่สัญญาฝ่ายรัฐ

1) ความเป็นเอกเทศของข้อตกลงอนุญาโตตุลาการ ข้อตกลงระงับข้อพิพาทจากสัญญาโดยอนุญาโตตุลาการนั้นถือได้ว่า เป็นส่วนที่แยกไปต่างหากจากบทบัญญัติหลักของสัญญา และถ้าคู่สัญญาฝ่ายใดโต้แย้งความสมบูรณ์ในทางกฎหมายของบทบัญญัติหลักของสัญญา ความสมบูรณ์ในทางกฎหมายของข้อตกลงระงับกรณีพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการ จะได้รับการพิจารณาจากอนุญาโตตุลาการมิใช่จากศาล ในอีกกรณีหนึ่งหมายความว่า อำนาจของอนุญาโตตุลาการที่จะวินิจฉัยข้อพิพาทจากสัญญานั้นมาจากข้อตกลงในการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการนั่นเอง ข้อตกลงระงับข้อพิพาทในสัญญาระหว่างรัฐและเอกชนต่างประเทศ เช่นเดียวกับข้อตกลงในการระงับข้อพิพาทจากสัญญาอื่น ๆ คือ คู่สัญญาฝ่ายรัฐไม่สามารถที่จะยกเลิกข้อตกลงในการระงับข้อพิพาทจากสัญญาด้วยการใช้อำนาจของรัฐได้ฝ่ายเดียว รัฐไม่มีอำนาจที่จะเปลี่ยนแปลงแก้ไขแต่ฝ่ายเดียวเกี่ยวกับกระบวนการที่กำหนดขึ้นเพื่อระงับข้อพิพาทโดยการใช้อำนาจในฐานะรัฐอธิปไตย ดังเช่น การปฏิเสธที่จะยอมรับกระบวนการพิจารณาของอนุญาโตตุลาการตามที่ได้กำหนดไว้ในสัญญา หรือ โดยขัดขวางการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยการกระทำต่าง ๆ ของรัฐ การกระทำของรัฐเช่นนี้จะถือว่าเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย นอกไปจากนี้เป็นไปได้ยากที่จะยอมรับว่าการที่รัฐเพิกถอนสัญญานั้นจะเป็นข้ออ้างได้ว่าข้อกำหนดอนุญาโตตุลาการได้สิ้นสุดลงด้วย ดังข้อกำหนดอนุญาโตตุลาการนี้เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าเป็นข้อกำหนดที่เป็นอิสระแยกต่างหากจากข้อกำหนดอื่น ๆ ในสัญญาและดังนั้นการที่สัญญาไม่มีผลบังคับหรือ สัญญาได้สิ้นสุดลงโดยสาเหตุใดก็ตามก็จะไม่มีผลถึงข้อกำหนดอนุญาโตตุลาการ ⁴²

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁴² Weil, "Problemes Relatife aux Contrats Passes entre un Etat et un Particulier", Recueil des Cours de L'Academie de Droit International, (1969 III) : 222.

ความเป็นเอกเทศของข้อกำหนดระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการนั้นได้เป็นที่รับรองโดย Arbitrations Rules of the United Nations Commission on International Trade Law (1976) มาตรา 1 ย่อหน้าที่ 2 ซึ่งได้บัญญัติไว้ดังนี้คือ

ข้อกำหนดอนุญาโตตุลาการซึ่งถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของสัญญา และซึ่งได้กำหนดวิธีระงับข้อพิพาทนั้น อนุญาโตตุลาการตามกฎหมายเหล่านี้จะถือเสมือนเป็นความตกลงที่เป็นเอกเทศจากข้อกำหนดอื่น ๆ ในสัญญา การวินิจฉัยโดยศาลอนุญาโตตุลาการว่าสัญญาเป็นโมฆะและไม่มีผลสมบูรณ์ จะไม่มีผลต่อข้อกำหนดอนุญาโตตุลาการอันทำให้ไม่มีผลให้ทางกฎหมาย ⁴³

2) ลักษณะของอนุญาโตตุลาการในสัญญาระหว่างรัฐและเอกชนต่างประเทศ

จากบรรดาข้อตกลงในการระงับข้อพิพาทจากสัญญาระหว่างรัฐและเอกชนต่างประเทศโดยอนุญาโตตุลาการนั้น อาจแบ่งประเภทของอนุญาโตตุลาการได้ ดังนี้ คือ

การระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการเฉพาะกิจ (Ad-hoc arbitration) ซึ่งหมายความว่า คู่สัญญาคือรัฐและเอกชนต่างประเทศตกลงที่จะให้มีการระงับข้อพิพาทจากสัญญาโดยอนุญาโตตุลาการที่ได้รับการแต่งตั้งตามบทบัญญัติแห่งสัญญาเป็นกรณีไป ข้อกำหนดอนุญาโตตุลาการเช่นนี้จะกำหนดจำนวนอนุญาโตตุลาการ วิธีการแต่งตั้งอนุญาโตตุลาการ สถานที่พิจารณาข้อพิพาทของอนุญาโตตุลาการ กฎหมาย

⁴³ Reprinted in I. International Commercial Arbitration, 181, 190 (C.M. Schmitthoff, ed., pt. I, 1976)

ที่จะนำมาบังคับใช้ในการระงับข้อพิพาทจากสัญญาโดยประกอบด้วยบทบัญญัติกฎหมายทั้งกฎหมายสารบัญญัติและวิธีสบัญญัติตั้ง เช่นในกรณีสัญญาสัมปทานปิโตรเลียม ซึ่งได้กำหนดการระงับข้อพิพาทจากสัญญาโดยอนุญาโตตุลาการในแบบอนุญาโตตุลาการเฉพาะกิจ (Ad-hoc arbitration) ไว้โดยกฎกระทรวงฯ ข้อ 13 ดังนี้ คือ

ข้อ 13 (2) เมื่อคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเสนอให้ระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการให้คู่กรณีแต่ละฝ่ายแต่งตั้งอนุญาโตตุลาการฝ่ายละหนึ่งคนและให้อนุญาโตตุลาการร่วมกันแต่งตั้งผู้ชี้ขาดหนึ่งคน

(3) ให้คู่กรณีแต่ละฝ่ายแจ้งชื่ออนุญาโตตุลาการที่ตนแต่งตั้งให้คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งทราบภายในหกสิบวันนับแต่วันที่คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเสนอให้ระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการ หากคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่แจ้งชื่ออนุญาโตตุลาการภายในกำหนดเวลาดังกล่าว คู่กรณีฝ่ายอาจร้องขอให้ประธาน.....⁴⁴ แต่งตั้งผู้ชี้ขาดแทน

(4) ให้อนุญาโตตุลาการแต่งตั้งผู้ชี้ขาดภายในหกสิบวันนับแต่วันที่แต่งตั้งอนุญาโตตุลาการไม่แต่งตั้งหรือไม่สามารถตกลงกันแต่งตั้งผู้ชี้ขาดภายในกำหนดเวลาดังกล่าวคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายอาจร้องขอให้ประธาน....⁴⁵ แต่งตั้งผู้ชี้ขาดแทน

.....

(7) โดยเหตุผลใดก็ตาม ถ้าไม่มีการแต่งตั้งอนุญาโตตุลาการหรือผู้ชี้ขาดหรือมิได้มีการแต่งตั้งผู้ชี้ขาดแทนผู้ที่พ้นจากตำแหน่งตาม (3) หรือ (4) หรือ (5) คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาจร้องขอให้ประธานศาลสหพันธ์แห่งประเทศไทยเป็นผู้แต่งตั้งให้"

⁴⁴ การกำหนดให้ประธานแห่งสถาบันใดเป็นผู้แต่งตั้งผู้ชี้ขาดแทนนั้น จะเป็นการทำความเข้าใจระหว่างคู่สัญญาในขณะที่มีการทำสัญญา

⁴⁵ ตัวอย่างเช่น ในสัญญาสัมปทานปิโตรเลียมระหว่างรัฐมนตรีฯ และบริษัทยูเนี่ยนออยล์ (Union Oil Co. Ltd.) ได้ตกลงให้ประธานธนาคารเพื่อการบูรณะและพัฒนาการระหว่างประเทศ (I.B.R.D.) เป็นผู้แต่งตั้งผู้ชี้ขาด

จากบทบัญญัติในกฎกระทรวงฯ ข้างต้นนี้ การระงับข้อพิพาทจากสัญญาสัมปทานปิโตรเลียมจึงเป็นการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการเฉพาะกิจ (Ad-hoc arbitration) เพราะเป็นการแต่งตั้งอนุญาโตตุลาการให้ทำการระงับข้อพิพาทจากสัญญาเป็นกรณี ๆ ไป อนุญาโตตุลาการเฉพาะกิจเช่นนี้จะทำการวินิจฉัยข้อพิพาทจากสัญญา โดยนำบทบัญญัติกฎหมายทั้งกฎหมายสารบัญญัติและวิธีบัญญัติที่กำหนดไว้ในสัญญาสัมปทานปิโตรเลียมมาวินิจฉัยพิจารณาจากสัญญาการระงับข้อพิพาทโดยสถาบันอนุญาโตตุลาการ (Institutional Arbitration) หมายถึง การที่คู่สัญญาตกลงที่จะเสนอข้อพิพาทจากสัญญาให้สถาบันอนุญาโตตุลาการเป็นผู้วินิจฉัยข้อพิพาทนั้น ดังเช่นสัญญาเกี่ยวกับการจัดซื้อ การว่าจ้าง หรือใน สัญญาเงินกู้ จะมีการเสนอข้อพิพาทให้ทำการวินิจฉัยโดยสถาบันอนุญาโตตุลาการ เป็นผู้วินิจฉัยข้อพิพาทจากสัญญา โดยจะตกลงให้สถาบันอนุญาโตตุลาการใดเป็นผู้แต่งตั้งผู้ชี้ขาดหรืออนุญาโตตุลาการฝ่ายที่สาม (umpire or third arbitrator) และดำเนินการระงับข้อพิพาทจากสัญญาโดยกฎข้อบังคับและวิธีพิจารณาแห่งสถาบันอนุญาโตตุลาการ

4.2 โครงสร้างของกฎหมายว่าด้วยปิโตรเลียม

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการสำรวจและแสวงประโยชน์จากปิโตรเลียมในประเทศไทยได้แก่ พระราชบัญญัติปิโตรเลียม พระราชบัญญัติภาษีเงินได้ปิโตรเลียม, พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย, ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 281 (การควบคุมการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว) พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, ประมวลกฎหมายที่ดิน พระราชบัญญัติว่าด้วยการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์, พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง, ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 103 (เรื่องการคุ้มครองแรงงาน) พระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์, ประมวลรัฐฎากร, พระราชบัญญัติรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดในสถานที่ผลิต

ปิโตรเลียมในทะเล และพระราชบัญญัติปิโตรเลียมเงินตรา⁴⁶ โดยมีพระราชบัญญัติปิโตรเลียมเป็นกฎหมายแม่บทในการให้อำนาจก่อความผูกพันกับเอกชน ดังนั้นจึงต้องศึกษาทำความเข้าใจในประเด็นว่าด้วยโครงสร้างของกฎหมายว่าด้วยปิโตรเลียมนี้

4.2.1 โครงสร้างของกฎหมายว่าด้วยปิโตรเลียม

พระราชบัญญัติปิโตรเลียมมีสาระสำคัญโดยได้นับัญญัติหลักการต่าง ๆ ที่สำคัญดังต่อไปนี้

1) กรรมสิทธิ์ในปิโตรเลียม ตามความในมาตรา 23 พระราชบัญญัติปิโตรเลียมได้กำหนดไว้ชัดเจนว่าปิโตรเลียมเป็นของรัฐ ดังนั้นการดำเนินการสำรวจหรือผลิตปิโตรเลียมใด ๆ ต้องได้รับสัมปทานเท่านั้น ทั้งนี้โดยเป็นการอาศัยอำนาจตามกฎหมาย

2) ปิโตรเลียม หมายถึง น้ำมันดิบ ก๊าซธรรมชาติ ก๊าซธรรมชาติเหลวสารพลอยได้ และสารประกอบไฮโดรคาร์บอนอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติและอยู่ในสภาพอิสระไม่ว่าจะมีลักษณะเป็นของแข็ง ของหนืด ของเหลวหรือก๊าซ และให้หมายความรวมถึงบรรดาไฮโดรคาร์บอนหนักที่อาจนำขึ้นมาจากแหล่งโดยตรงโดยใช้ความร้อนหรือกรรมวิธีทางเคมี แต่ไม่หมายความรวมถึงถ่านหิน หินน้ำมัน หรือหินอื่นที่สามารถนำมากลับเพื่อแยกเอาน้ำมันด้วยการใช้ความร้อนหรือกรรมวิธีทางเคมี

3) องค์กรของรัฐที่มีอำนาจเกี่ยวกับการดำเนินการสำรวจและแสวงประโยชน์จากปิโตรเลียมคือคณะกรรมการปิโตรเลียมซึ่งมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการทำสัญญากับเอกชน ดังต่อไปนี้คือ

⁴⁶ อมร จันทรสมบูรณ์, "Laws Applicable to Petroleum Investment", เอกสารประกอบการสัมมนา เรื่อง Petroleum Investment in Thailand : Policies, Laws and Contract, เล่มที่คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 20 สิงหาคม 2533. (อัดสำเนา)

1) คณะกรรมการปิโตรเลียม

- อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการปิโตรเลียม มีหน้าที่ให้คำปรึกษา คำแนะนำ และความเห็นแก่รัฐมนตรีในเรื่องดังต่อไปนี้

- (1) การให้สัมปทาน
- (2) การต่อระยะเวลาสำรวจปิโตรเลียม
- (3) การต่อระยะเวลาผลิตปิโตรเลียม
- (4) การขยายอายุสัมปทานตามมาตรา 27 และ

มาตรา 52 ทวิ

(5) การอนุญาตให้ผู้รับสัมปทานรับบริษัทอื่นเข้าร่วมประกอบกิจการปิโตรเลียมตามมาตรา 47

(6) การอนุญาตให้โอนสัมปทานตามมาตรา 50

(7) การเพิกถอนสัมปทานตามมาตรา 51

(8) การสั่งให้ผู้รับสัมปทานจัดหาปิโตรเลียมเพื่อใช้ในราชอาณาจักรตามมาตรา 60

(9) การห้ามส่งปิโตรเลียมออกนอกราชอาณาจักรตาม

มาตรา 61

(10) การสั่งให้ผู้รับสัมปทานเสียดำภาคหลวงเป็นปิโตรเลียมตามมาตรา 83

(11) การรับชำระค่าภาคหลวงเป็นเงินตราต่างประเทศตามมาตรา 87

(12) การลดหย่อนค่าภาคหลวงให้แก่ผู้รับสัมปทานตามมาตรา 99 ทวิ และมาตรา 99 ตริ

(13) เรื่องอื่นตามที่รัฐมนตรีมอบหมาย

- องค์ประกอบของคณะกรรมการปิโตรเลียม

คณะกรรมการปิโตรเลียม ประกอบด้วย ปลัดกระทรวง
อุตสาหกรรม เป็นประธานกรรมการ อธิบดีกรมทรัพยากรธรณี อธิบดีกรมที่ดิน อธิบดีกรม
ประมง อธิบดีกรมป่าไม้ อธิบดีกรมสรรพากร ผู้แทนกระทรวงกลาโหม ผู้แทนกระทรวง
การคลัง ผู้แทนกระทรวงอุตสาหกรรม และบุคคลซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งอีกไม่เกินหกคน
เป็นกรรมการ

บุคคลซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งตามวรรคหนึ่งไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนที่แต่งตั้งต้องไม่เป็นข้าราชการในส่วนราชการที่มีกรรมการโดยตำแหน่งสังกัดอยู่

- การดำเนินงานของคณะกรรมการปิโตรเลียม

การประชุมคณะกรรมการต้องมีกรรมการมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของ
จำนวนกรรมการทั้งหมด จึงเป็นองค์ประชุม

ถ้าประธานกรรมการไม่อยู่ในที่ประชุม หรือไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้
กรรมการที่มาประชุมเลือกกรรมการคนหนึ่งเป็นประธานในที่ประชุม

การวินิจฉัยชี้ขาดของที่ประชุมให้ถือเสียงข้างมาก

กรรมการคนหนึ่งให้มีเสียงหนึ่งในการลงคะแนน ถ้าคะแนนเสียงเท่ากัน ให้
ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด

ในการปฏิบัติการตามหน้าที่ คณะกรรมการมีอำนาจแต่งตั้งกรรมการเพื่อให้ทำ
กิจการหรือพิจารณาเรื่องใด ๆ อันอยู่ในขอบเขตแห่งหน้าที่ของคณะกรรมการตลอดจนเชิญ
บุคคลใดมาให้ข้อเท็จจริง คำอธิบาย คำแนะนำ หรือความเห็นได้

ให้นำความในมาตรา 19 และมาตรา 20 มาใช้บังคับแก่การประชุม
คณะกรรมการ

2) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม

รัฐมนตรีโดยอนุมัติคณะรัฐมนตรีมีอำนาจ

- (1) ให้สัมปทานตามมาตรา 23
- (2) ต่อระยะเวลาสำรวจปิโตรเลียมตามมาตรา 25
- (3) ต่อระยะเวลาผลิตปิโตรเลียมตามมาตรา 26
- (4) อนุมัติให้เปลี่ยนแปลงปริมาณงานตามมาตรา 30
- (5) อนุญาตให้ผู้รับสัมปทานรับบริษัทอื่นเข้าร่วมประกอบกิจการปิโตรเลียมตามมาตรา 47
- (6) อนุญาตให้โอนสัมปทานตามมาตรา 50
- (7) แจ้งให้ผู้รับสัมปทานทราบว่ารัฐบาลจะเข้าใช้สิทธิประกอบกิจการปิโตรเลียมในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งด้วยความเสี่ยงภัยแต่ฝ่ายเดียวตามมาตรา 52 ทวิ
- (8) ลดหย่อนค่าภาคหลวงสำหรับปิโตรเลียมตามมาตรา 99 ทวิและมาตรา 99 ตริ
- (9) กำหนดค่าคงที่แสดงสภาพทางธรณีวิทยาของแปลงสำรวจตามมาตรา 100 ฉ

4) ขั้นตอนและวิธีการในการขอสัมปทาน

มาตรา 24 ผู้ขอสัมปทานต้อง

- (1) เป็นบริษัท และ
 - (2) มีทุน เครื่องจักร เครื่องมือ อุปกรณ์ และผู้เชี่ยวชาญเพียงพอที่จะสำรวจ ผลิต ขาย และจำหน่ายปิโตรเลียม
- ในกรณีที่ผู้ขอสัมปทานไม่มีลักษณะครบถ้วนตาม (2) ต้องมีบริษัทอื่นซึ่งรัฐบาลเชื่อถือและมีลักษณะตาม (2) และมีความสัมพันธ์ในด้านทุนหรือการจัดการกับผู้ขอสัมปทานรับรองที่จะให้ทุน เครื่องจักร เครื่องมือ อุปกรณ์ และผู้เชี่ยวชาญเพียงพอที่จะสำรวจ ผลิต ขาย และจำหน่ายปิโตรเลียม

การสำรวจและผลิตปิโตรเลียม

ระยะเวลาสำรวจปิโตรเลียม ไม่เกิน 6 ปีนับแต่วันให้สัมปทานแต่อาจยื่นคำขอต่อระยะเวลาสำรวจปิโตรเลียมอีกก็ได้

ระยะเวลาผลิตปิโตรเลียม ไม่เกิน 20 ปีนับแต่วันถัดจากวันสิ้นระยะ
เวลาสำรวจปิโตรเลียม

5) ข้อกำหนดเกี่ยวกับค่าตอบแทนในการประกอบกิจการปิโตรเลียม
การดำเนินการสำรวจและแสวงประโยชน์จากปิโตรเลียมใน
ประเทศไทยจะต้องเสียค่าตอบแทนให้แก่รัฐบาลภายใต้บังคับของกฎหมาย 2 ฉบับ คือ
พระราชบัญญัติภาษีเงินได้ปิโตรเลียม และพระราชบัญญัติปิโตรเลียม ซึ่งจะได้สรุปไว้
ดังต่อไปนี้ คือ

พระราชบัญญัติภาษีเงินได้ปิโตรเลียม เป็นกฎหมายพิเศษอันมีจุดมุ่งหมายเพื่อ
กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการเสียภาษีเงินได้สำหรับบริษัทที่ดำเนินการสำรวจและ
แสวงประโยชน์จากปิโตรเลียมในประเทศไทย ทั้งนี้ โดยมีฐานในการคำนวณจากเงิน
ได้และค่าใช้จ่ายของผู้รับสัมปทานทั้งหมด ไม่ว่าผู้รับสัมปทานจะได้รับพื้นที่แปลงสำรวจ
หรือดำเนินการสำรวจหรือผลิตไปแล้วก็แปลงสำรวจก็ตาม แต่ภายใต้บังคับของกฎหมายนี้
อนุญาตให้นำค่าภาคหลวงตามความในพระราชบัญญัติปิโตรเลียม ไม่ว่าจะชำระเป็นตัวเงิน
หรือปิโตรเลียม และผลประโยชน์ตอบแทนพิเศษตามกฎหมายว่าด้วยปิโตรเลียม มาหัก
ค่าใช้จ่ายในการคำนวณภาษีเงินได้ของบริษัทนั่นเอง

พระราชบัญญัติปิโตรเลียม ภายใต้บังคับของความในพระราชบัญญัติปิโตรเลียม
บริษัทหรือผู้ที่ได้รับสัมปทานแปลงสำรวจมีหน้าที่จักต้องจ่ายค่าตอบแทนให้แก่รัฐบาลไทย
โดยสรุปดังต่อไปนี้

1) ค่าภาคหลวง ตามกฎหมายอนุญาตให้ผู้รับสัมปทานเสียค่าภาคหลวง
เป็นตัวเงินหรือเป็นปิโตรเลียมก็ได้ในอัตราที่กำหนดในบัญชีอัตราค่าภาคหลวง ดังต่อไปนี้
คือ ⁴⁷

⁴⁷ ดูในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 106 ตอนที่ 128 ลงวันที่ 14 สิงหาคม
2532, ฉบับพิเศษ, หน้า 39-40.

บัญชีอัตราค่าภาคหลวง

ร้อยละของมูลค่าปิโตรเลียม
ที่ขายหรือจำหน่ายในรอบเดือน

ชั้นที่ 1	ปริมาณปิโตรเลียมทุกชนิดที่ขาย หรือจำหน่ายได้ในรอบเดือน ไม่เกิน 60,000 บาเรล	5
ชั้นที่ 2	ปริมาณปิโตรเลียมทุกชนิดที่ขาย หรือจำหน่ายได้ในรอบเดือน ส่วนที่เกิน 60,000 บาเรล แต่ไม่เกิน 150,000 บาเรล	6.25
ชั้นที่ 3	ปริมาณปิโตรเลียมทุกชนิดที่ขาย หรือจำหน่ายได้ในรอบเดือน ส่วนที่เกิน 150,000 บาเรล แต่ไม่เกิน 300,000 บาเรล	10
ชั้นที่ 4	ปริมาณปิโตรเลียมทุกชนิดที่ขาย หรือจำหน่ายได้ในรอบเดือน ส่วนที่เกิน 300,000 บาเรล แต่ไม่เกิน 600,000 บาเรล	12.5
ชั้นที่ 5	ปริมาณปิโตรเลียมทุกชนิดที่ขาย หรือจำหน่ายได้ในรอบเดือน ส่วนที่เกิน 600,000 บาเรล	

ปริมาณปิโตรเลียมที่ขายหรือจำหน่ายในรอบเดือน หมายถึง ปริมาณปิโตรเลียมทั้งหมดทุกชนิดที่ผู้รับสัมปทานขายหรือจำหน่ายได้ในเดือนนั้น

เพื่อประโยชน์ในการกำหนดปริมาณปิโตรเลียม ให้ถือว่าปริมาณความร้อนของก๊าซธรรมชาติจำนวนสิบล้าน บี ที ยู มีค่าเทียบเท่าปริมาณปิโตรเลียมหนึ่งบาเรล

2) ผลประโยชน์ตอบแทนพิเศษ เป็นการกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการคำนวณค่าตอบแทนที่ผู้รับสัมปทานจะต้องเสียโดยคิดจากรายได้และรายจ่ายปิโตรเลียมของเฉพาะแต่ละแปลงสำรวจ โดยคำนึงถึงอัตราที่กำหนดจาก "ค่าของรายได้ในรอบปีต่อหลุมเจาะลึกหนึ่งเมตร" โดยมีหลักเกณฑ์ดังนี้ ^{4๘}

(1) ค่าของรายได้ในรอบปีต่อหลุมเจาะลึกหนึ่งเมตร ส่วนที่ไม่เกิน 4,800 บาท ไม่ต้องเสียผลประโยชน์ตอบแทนพิเศษ

(2) ค่าของรายได้ในรอบปีต่อหลุมเจาะลึกหนึ่งเมตร ส่วนที่เกิน 4,800 บาท แต่ไม่เกิน 14,400 บาท ให้เรียกเก็บในอัตราร้อยละ 1 ของ 240 บาท แรก และให้เพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 1 ต่อทุก ๆ 240 บาท เศษของ 240 บาท ให้ถือเป็น 240 บาท

(3) ค่าของรายได้ในรอบปีต่อหลุมเจาะลึกหนึ่งเมตร ส่วนที่เกิน 14,400 บาท แต่ไม่เกิน 33,600 บาท ให้เรียกเก็บเพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 1 ต่อทุก ๆ 960 บาท เศษของ 960 บาท ให้ถือเป็น 960 บาท

(4) ค่าของรายได้ในรอบปีต่อหลุมเจาะลึกหนึ่งเมตร ส่วนที่เกิน 33,600 บาทขึ้นไป ให้เรียกเก็บเพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 1 ต่อทุก 3,840 บาท เศษของ 3,840 บาท ให้ถือเป็น 3,840 บาท

แต่ทั้งนี้ จะเรียกเก็บผลประโยชน์ตอบแทนพิเศษเกินร้อยละ 75 ของผลกำไรปิโตรเลียมในแต่ละปีไม่ได้

^{4๘} อนุมาตรา 100 แห่งพระราชบัญญัติปิโตรเลียม

3) ค่าธรรมเนียมอื่น ๆ ที่จะต้องจ่าย คือ ⁴⁹

อัตราค่าธรรมเนียม

(1) ค่าขอสำเนา	ฉบับละ 50,000 บาท
(2) ค่าสงวนพื้นที่แต่ละแห่ง	
เศษของตารางกิโลเมตร ให้คิด	ตารางกิโลเมตรละ
ค่าธรรมเนียมตามอัตราส่วน	200,000 บาทต่อปี
(3) ค่ารังวัด ตามความยาวของระยะที่วัด	
กิโลเมตรหรือเศษของกิโลเมตรละ	500 บาท
(4) ค่าหลักเขตบนพื้นที่	
หลักละ	1,000 บาท

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁴⁹ ตูในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 106 ตอนที่ 128 ลงวันที่ 14 สิงหาคม 2532, ฉบับพิเศษ, หน้า 38.

4.2.2 ขั้นตอนการทำสัญญาสัมปทานปิโตรเลียม

ในการทำสัญญาสัมปทานปิโตรเลียม ผู้ขอสัมปทานจะต้องยื่นคำขอตามแบบที่กำหนดท้ายกฎกระทรวงฉบับที่ 3 (พ.ศ.2514) พร้อมกับคำขอนั้น ผู้ยื่นคำขอจะต้องมีหลักฐานประกอบคำขอต่าง ๆ คือ ^{๕๐}

- หลักฐานแสดงการเป็นบริษัท ในกรณีที่ผู้ขอสัมปทานเป็นบริษัทที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายต่างประเทศ
- หลักฐานแสดงผู้มีอำนาจลงชื่อแทนบริษัทผู้ขอสัมปทาน
- หลักฐานแสดงว่ามีทุน เครื่องจักร ผู้เชี่ยวชาญและเทคโนโลยีพอที่จะประกอบกิจการปิโตรเลียมได้
- เสนอข้อมูลพันทางด้านปริมาณงานและปริมาณเงินสำหรับการสำรวจปิโตรเลียม
- เสนอผลประโยชน์พิเศษอื่นใด

ให้ผู้ขอสัมปทานยื่นคำขอพร้อมหลักฐานดังกล่าวข้างต้นต่อกรมทรัพยากรธรณีพร้อมกับชำระค่าธรรมเนียมคำขอสัมปทาน และเมื่อคณะกรรมการปิโตรเลียมพิจารณาแล้วเห็นชอบจึงทำความเห็นไปยังรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม ^{๕๑} และเมื่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมได้รับอนุมัติจากคณะรัฐมนตรีแล้วจึงจะทำสัญญาสัมปทานกับบริษัทต่างประเทศนั้นได้ ^{๕๒}

^{๕๐} กฎกระทรวงฉบับที่ 3 (พ.ศ.2514) ที่ออกตามความในพระราชบัญญัติปิโตรเลียมซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยกฎกระทรวงฉบับที่ 16 (พ.ศ.2532)

^{๕๑} มาตรการ 16 แห่งพระราชบัญญัติปิโตรเลียม ที่แก้ไขเพิ่มเติมโดยมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติปิโตรเลียม ฉบับที่ 4 (พ.ศ.2532)

^{๕๒} มาตรการ 22 แห่งพระราชบัญญัติปิโตรเลียม ที่แก้ไขเพิ่มเติมโดยมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติปิโตรเลียม ฉบับที่ 4 (พ.ศ.2532)

4.2.3 สิทธิและหน้าที่ของผู้ประกอบกิจการปิโตรเลียม

เมื่อได้ทำสัญญาสัมปทานปิโตรเลียมแล้ว ผู้ประกอบกิจการปิโตรเลียมจึงมีสิทธิและหน้าที่ทั้งที่เนื่องมาจากผลของสัญญา และโดยผลของกฎหมายดังนี้คือ

สิทธิและหน้าที่ของผู้ให้สัมปทานและผู้รับสัมปทาน โดยผลของกฎหมาย

สิทธิ		หน้าที่	
ผู้ให้สัมปทาน	ผู้รับสัมปทาน	ผู้ให้สัมปทาน	ผู้รับสัมปทาน
	<ul style="list-style-type: none"> - สิทธิในการขายและจำหน่ายปิโตรเลียม (มาตรา 56) - สิทธิในการส่งปิโตรเลียมออกนอกราชอาณาจักร (มาตรา 59) 	<ul style="list-style-type: none"> - รัฐจะไม่บังคับโอนทรัพย์สินและสิทธิในการประกอบกิจการปิโตรเลียมมาเป็นของรัฐ (มาตรา 64) - รัฐจะไม่จำกัดการส่งปิโตรเลียมออกนอกราชอาณาจักร (มาตรา 64) 	<ul style="list-style-type: none"> - ต้องรายงานให้กรมทรัพยากรธรณีทราบ ถ้าพบโบราณวัตถุ ซากดึกดำบรรพ์หรือแร่ที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจหรือทางการศึกษาในด้านธรณีวิทยา (มาตรา 73)

สิทธิและหน้าที่ของผู้ให้สัมปทานและผู้รับสัมปทานโดยผลของกฎหมาย

สิทธิ		หน้าที่	
ผู้ให้สัมปทาน	ผู้รับสัมปทาน	ผู้ให้สัมปทาน	ผู้รับสัมปทาน
	<p>- สิทธิในการถือกรรมสิทธิในที่ดินได้เท่าที่จำเป็นทั้งนี้แม้ว่าจะเกินกำหนดที่พึงจะได้ตามกฎหมายอื่น (มาตรา 65)</p> <p>- สิทธิในการประกอบกิจการปิโตรเลียมในแปลงสำรวจและพื้นที่ผลิตที่ได้รับสัมปทาน (มาตรา 66)</p>		<p>- ต้องไม่ก่อให้เกิดผลกระทบกระเทือนโดยปราศจากเหตุอันสมควรต่อการเดินเรือ การเดินอากาศ การอนุรักษ์ทรัพยากรมีชีวิตในทะเล หรือการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ และต้องไม่ทำการอันเป็นการกีดขวางต่อการวางสายเคเบิลหรือท่อใต้น้ำหรือก่อให้เกิดความเสียหายแก่สายเคเบิลหรือท่อใต้น้ำ (มาตรา 74)</p>

สิทธิและหน้าที่ของผู้ให้สัมปทานและผู้รับสัมปทานโดยผลของกฎหมาย

สิทธิ		หน้าที่	
ผู้ให้สัมปทาน	ผู้รับสัมปทาน	ผู้ให้สัมปทาน	ผู้รับสัมปทาน
	<ul style="list-style-type: none"> - สิทธิในการเข้าไปสำรวจปิโตรเลียมในที่ดินที่บุคคลอื่นเป็นเจ้าของหรือมีสิทธิครอบครอง (มาตรา 67) - สิทธิในการได้มาซึ่งอสังหาริมทรัพย์เพื่อใช้ในกิจการปิโตรเลียม (มาตรา 68) - สิทธิในการนำคนต่างด้าวเข้ามาในราชอาณาจักร แม้ว่าจะเกินอัตราและระยะเวลาตาม 		<ul style="list-style-type: none"> - ต้องป้องกันโดยมาตรการอันเหมาะสมตามวิธีการปฏิบัติงานปิโตรเลียมที่ดีเพื่อมิให้ที่ได้โลโครกด้วยน้ำมันโคลน หรือสิ่งอื่นใด (มาตรา 75) - ต้องรายงานผลการประกอบกิจการปิโตรเลียมต่อกรมทรัพยากรธรณีตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กรมทรัพยากรธรณีกำหนด (มาตรา 76)

สิทธิและหน้าที่ของผู้ให้สัมปทานและผู้รับสัมปทานโดยผลของกฎหมาย

สิทธิ		หน้าที่	
ผู้ให้สัมปทาน	ผู้รับสัมปทาน	ผู้ให้สัมปทาน	ผู้รับสัมปทาน
	<p>กฎหมายว่าด้วยคน เข้าเมือง (มาตรา 69)</p> <p>- สิทธิได้รับการยก เว้นการเสียอากร ขาเข้าในการนำ เครื่องจักร, เครื่องมือ, เครื่อง ใช้, เครื่องก่อสร้าง ยานพาหนะ, ส่วนประกอบ, อุปกรณ์และวัสดุ อื่น ๆ เข้ามาใน ราชอาณาจักร (มาตรา 70)</p> <p>- สิทธิในการยกเว้น การเสียภาษีอากร และเงินที่ราชการ ส่วนกลาง ราชการ ส่วนภูมิภาคและ ราชการส่วนท้องถิ่น</p>		<p>- ต้องเสนอข บัญชีค่าใช้จ่ายใน การประกอบกิจการ ปิโตรเลียมต่อกรม ทรัพยากรธรณีตาม หลักเกณฑ์และวิธีการ ที่กรมทรัพยากรธรณี กำหนด (มาตรา 77)</p> <p>- ต้องดำเนินการ ให้ถูกต้องตามหลัก เทคนิคและวิธีการ ปฏิบัติงานปิโตรเลียม ที่ดีสำหรับการประ กอบกิจการ</p>

สิทธิและหน้าที่ของผู้ให้สัมปทานและผู้รับสัมปทาน โดยผลของกฎหมาย

สิทธิ		หน้าที่	
ผู้ให้สัมปทาน	ผู้รับสัมปทาน	ผู้ให้สัมปทาน	ผู้รับสัมปทาน
	<p>เรียกเก็บทุกชนิด (มาตรา 71)</p> <p>- สิทธิในการเก็บ รักษาเงินตราต่าง ประเทศและนำหรือ ส่งเงินออกนอก ราชอาณาจักรเป็น เงินตราต่างประเทศ ได้ เมื่อเงินนั้นเป็น เงินที่ได้มาจากการ ประกอบกิจการ ปิโตรเลียม (มาตรา 78)</p>		<p>ปิโตรเลียมและ การอนุรักษ์ ทรัพยากรปิโตรเลียม (มาตรา 80)</p> <p>- ต้องอำนวยความสะดวก สะดวกให้แก่พนักงาน เจ้าหน้าที่เกี่ยวข้อง การปฏิบัติหน้าที่ตาม พระราชบัญญัตินี้ (มาตรา 81)</p>

สิทธิและหน้าที่ของผู้ให้สัมปทานและผู้รับสัมปทานโดยผลของสัญญาสัมปทาน

สิทธิ		หน้าที่	
ผู้ให้สัมปทาน	ผู้รับสัมปทาน	ผู้ให้สัมปทาน	ผู้รับสัมปทาน
	<ul style="list-style-type: none"> - สิทธิสำรวจปิโตรเลียม (ข้อ 4) - สิทธิผลิตปิโตรเลียม (ข้อ 5) - สิทธิในการเก็บรักษาและขนส่งปิโตรเลียม (ข้อ 7) - สิทธิในการได้รับยกเว้นการเสียภาษีอากร (ข้อ 9) 	<ul style="list-style-type: none"> - ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้รับสัมปทาน (ข้อ 8) - เคารพต่อข้อกำหนดขั้นมูลฐาน (ข้อ 12) 	<ul style="list-style-type: none"> - จ่ายผลประโยชน์พิเศษ คือ โบนัส เงินสด, โบนัสการผลิต, เงินอุดหนุนงานพัฒนาการศึกษาของชาติ (ข้อ 6) - ต้องเสียค่าสงวนพื้นที่, เสียค่าภาคหลวง, เสียภาษีเงินได้ (ข้อ 10) - ต้องประกอบกิจการปิโตรเลียมด้วยความเข้มแข็ง (ข้อ 11) - ต้องจ้างผู้ซึ่งมีสัญชาติไทยเพื่อประกอบกิจการปิโตรเลียม (ข้อ 11 (3))

สิทธิและหน้าที่ของผู้ให้สัมปทานและผู้รับสัมปทาน โดยผลของสัญญาสัมปทาน

สิทธิ		หน้าที่	
ผู้ให้สัมปทาน	ผู้รับสัมปทาน	ผู้ให้สัมปทาน	ผู้รับสัมปทาน
	<p>- สิทธิในการถือเอาประโยชน์จากก๊าซธรรมชาติที่ผลิตได้โดยมีเงื่อนไขตามที่กฎหมายกำหนด (ข้อ 11 (4))</p>		

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย